

AVUI!

ANY II n° 4 Hivern 1988.

REVISTA COMARCAL
DELS PORTS

Ajunt. 225. 1986.

**EL
FET
RELIGIÓS
ALS
PORTS**

SUMARI

EDITORIAL

MONOGRÀFIC SOBRE L'EDUCACIÓ

- L'Educació a la Comarca
- L'Església: Porta oberta?
- Organització actual
- Ens parla Ricard Mª Carles, Bisbe de Tortosa
- Enquesta sobre assistència a missa dominical (any 1983)
- Què diuen els joves de l'Església?
- El fet religiós als Ports. Situació actual
- Els «Escolapios» a Morella
- La caritat
- Espenteja
- Dèficit de cristians compromesos
- «I vosaltres, qui dieu que sóc jo?»
- Qui més en conegue: Premi

COMARCA

- Informació Comarcal

EL CAMP

LA BÚSTIA

CULTURA

- Associació Cultural i Comissió de Normalització Lingüística dels Ports
- Els refranys

OPINIÓ

- Senyals de Circulació
- Les escombraries: Un tema pendent
- Els alumnes de Cinctorres i la segona Etapa de l'E.G.B.
- Educació d'adults

ECOLOGIA

EDITORIAL

Ja he canviat d'any, encara que no aplego a fer-ne un. També m'ha canviat la cara, ara pareix que siga alguna cosa, més desenteta. I és que d'editors, n'hi ha de moltes maneres! Us puc assegurar que els membres del Grup de Redacció han posat sempre el mateix interès, però ja veu la diferència de resultats...

ELS SUBSCRIPTORES heu de saber unes quantes novetats. Sobretot aquells que encara no m'han enviat el **full de subscripció** amb els apartats del banc o la caixa plenes, es veu que són una mica *pereosos*! Si no fan prompte, no em tornaran a tenir entre les seues mans, de fet, ara, ja no hauria d'estar-ho, perquè només van pagar per als tres primers números. Els que ho van omplir tot, faran el pagament pel banc o la caixa, i ja em tindran sempre.

Aquest any 88 em faran eixir cinc vegades, al preu de 225 pessetes cada exemplar –ja se sap que tot puge!–, que sumen 1.125 pessetes, però per als subscriptors els ho he arredonit a 1.000. A l'estiu hi haurà un número **EXTRAORDINARI**, és per això que la subscripció augmente, i també s'ha donat el cas que el primer any només vaig eixir en tres números perquè vaig nàixer a la primavera, i per tant, este any en tindrà un altre de més.

Els subscriptors em podran llegir més prompte que ningú, perquè no em posaran a la venda fins prou després d'haver-los arribat a ells.

Les persones de l'Equip de Redacció estan molt animades a continuar per molt de temps i aconseguir, per primera vegada, que la revista de la nostra comarca tingue una continuïtat, i no desaparegue en un màxim d'un any, com fins ara havia passat. Es comprometen amb els seus subscriptors a donar-los el servei que han concertat. Si per alguna cosa –confiem que no passe– no tiraren avant en la meua publicació, els tornarien els diners que els correspongueren. Vull agrair-los a tots la confiança que m'han mostrat, alhora que els faig saber que és imprescindible que la mantinguen per a poder calcular el tiratge.

El número extraordinari d'estiu estarà fet en col·laboració amb l'organització de l'Aplec, que aquest any correspon a Cinctorres, i ja fa molt de temps que estan treballant de valent en la seua preparació.

Els **monogràfics** que seguiran a aquest de la religió seran: la dona a la comarca (primavera). El fons ritual en la vida dels Ports (estiu), els 150 anys de l'ocupació carlina a la comarca (tardor). Les persones que vulguen escriure alguna cosa ja poden preparar les seues col·laboracions.

NOTA: Al meu número anterior no apareixie el nom de l'autora de l'article «El relinxo» dins de la secció de Tradicions populars; com devieu suposar, és Domi Pastor, que ja havia fet els dos anteriors i continuarà encarregant-se d'esta secció. Els meus organitzadors lamenten no haver-se adonat que l'original no estave firmat, alhora que volen agrair-li a Domi el seu esforç per a col·laborar, tant en els articles de Tradicions populars, com en els refranys, com, per exemple al monogràfic d'aquest número amb «Els *escolapios* a Morella». Sincerament li reconeixem la seua aportació.

La portada és de Julio Carbó.

Equip de redacció: Carme Segura (Cinctorres), Narcisa Rambla (El Forcall), Ramon Bel i Bartomeu Messeguer (Herbers), Josep Maria Zapater (La Mata), José Bordàs –esports–, Ernest Querol, Jesús Sangüesa (Morella), Emili Vinaixa (Portell), Manuel Clemente, Quico Blasco (Sorita), Josep Manuel Falcó (Vilafranca).

Fotografia: Grup de Fotografia de Morella i Salvador Rabaza.

Dibuixant: Jesús Ortí.

Correcció lingüística: Josefina Borràs, Ernest Querol.

Col·laboradors: Tots els que vulguen escriure.

Administració: Rafael Prats.

Distribució: Joan Carles Marcobal.

Edite: L'Associació Cultural i Comissió de Normalització Lingüística dels Ports. Correspondència a l'Apartat de Correus nº 18. 12300 Morella.

C.I.F.: G 12080636. – **Imprimeix:** Jordi Dassoy Carcellé. – **Dipòsit Legal:** B. 20.594-1987.

MONOGRÀFIC

L'Educació a la Comarca

L'Església: Porta oberta?

coordinat per: Emili Vinaixa
i Eduard Blasco

Ens van encomanar aquest monogràfic, per al qual vam pensar en apartats de sociologia, de diversos aspectes del fet religiós i d'opinions dels responsables, als quals els vam demanar la seua col·laboració. Hem de dir que tots ens han tramés els seus escrits.

Per raons d'espai tot l'apartat dedicat a la religiositat popular que inclou un article de Mn. Tomàs Pallarés i un llistat de peirons i ermites; i també un article de Josep Angel Pitarch.

Organització actual

La comarca dels Ports està inclosa quasi en la totalitat a la Diòcesi de Tortosa, arxiprestat de Morella, si exceptuem Vilafranca (diòcesi de Sogorb-Castelló) i la Tinanxa (diòcesi Tortosa, arxiprestat Santa Bàrbara).

Els capellans que s'encarreguen de les diverses parròquies, són:

Bel - Boixar - Castell de Cabres - Coratxar: Tomàs Cardona (arx. Sta. Bàrbara).

Cinctorres - Castellfort - Portell - La Llècuca: Emili Vinaixa (arx. Morella).

Forcall-Sorita: Tomàs Pallarés (arx. Morella).

Fredes - La Pobla de Benifassar - El Ballestar: Domènec Cardona (arx. Sta. Bàrbara).

Herbers: José Ignacio Longás (des del bisbat de Saragossa).

La Mata - La Todolella - arxiver de Morella: Vicent Albiol (arx. Morella).

Morella - Xiva - Herbaset - La Pobleta: Jesús Beltran (arx. Morella).

Olocau del Rei: Antonio Ferrer (des del Bisbat de Terol).

Vallibona - Vicari de Morella: Josep Manuel Portalés (arx. Morella).

Porta dels Apòstols, Església Arxiprestal de Morella

Vilafranca: Manuel Agost (diòcesi Sogorb-Castelló).

Villores-Ortells-Palanques: Joaquim Ariño (arx. Morella).

La presència de religiosos és la següent:

Religioses:

Forcall: Religioses de Santa Anna.
Morella: Religioses de Nostra Senyora de la Consolació.
Pobla de Benifassar: Cartoixes.

Religiosos:

Pobla de Benifassar: Cartoixos.

Ens parla Ricard Mª Carles, Bisbe de Tortosa

Una aportació important cara al monogràfic, ens va parèixer l'entrevista amb Ricard Mª Carles, Bisbe de Tortosa, que és la persona que està al capdavant de la nostra diòcesi, i per tant, recau sobre ell la responsabilitat a nivell religiós de la nostra comarca.

– En primer terme, podrie fer-nos una ullada general de com està la situació de l'Església a la nostra comarca?

• Penso que la comarca té un fons molt cristià i amb uns continguts molt positius de valors i virtuts humanes, però aquesta situació que malgrat tots els canvis socio-culturals que han hagut s'ha mantingut en el que és positiu, cal treballar-la molt, cal un contingut més gran de catequesi per a que això no es pergué en les generacions que vénen ara.

– Podríem repassar diversos aspectes importants, comencem per la catequesi.

• La resposta enllaça amb l'anterior: jo penso que s'ha d'aprofundir molt més, més temps, més mitjans per a fonamentar els valors que té la nostra comarca. És molt important que hi hagi una bona labor d'equip entre seglars i sacerdots, que els sacerdots donen el que necessiten els laics en aquesta tasca i que els laics també exposen les necessitats i les carències que veuen. Fa algun temps va haver una trobada d'àmbit comarcal, fa alguns anys, vam trobar-nos amb molta gent jove, eren catequistes de quasi tots els pobles, va ser al Santuari de la Balma i crec que aquestes trobades són importants. Cal també revitalitzar la catequesi amb contactes mútuos d'uns pobles amb els altres per a veure en les peculiaritats de la comarca per on van les línies òptimes de catequesi, no en teoria sinó en les experiències.

– Quant a la qüestió assistencial...

• Jo ahí he de dir una cosa que crec que pot donar un sà orgull en la comarca, i és que una comarca que ha minvat en moltes coses, realment no demana ajudes, sinó que les done; alguna vegada ha donat uns índexs –per exemple en la Campanya Contra la Fam i Missions– dels més alts de tota Espanya; potser manque en ajudes per als que ho necessiten en els pobles, però en canvi, la gent és molt generosa per a les necessitats dels altres.

– Quant a la vida litúrgica i celebrativa...

• Penso que seria de desitjar una

Ermita de St. Pere Apòstol - Castellfort

major participació del poble de Déu, caldria donar-li més vitalitat a la vida litúrgica de les parròquies, i les celebracions més tradicionals cal revaloritzar-les litúrgicament i donar-les contingut catequètic, és a dir, revifar el sentit que van tenir en els inicis.

– Fa ja quasi vint anys que és el nostre Bisbe, ¿com ha vist l'evolució de la comarca durant aquest temps?

• Jo tinc la impressió que fa alguns anys la gent tenia la sensació negativa d'haver minvat el nombre d'habitants, d'haver perdut mitjans, fins i tot tècnics, en número de metges, de mestres, ... però jo penso que ara n'hi ha una estabilització que la gent ha refet la seua vida en moltes coses, ha millorat el nivell de les vivendes, els serveis públics, etc., jo trobo que no augmenta la població, però almenys la que ha quedat, crec que ha sabut reaccionar i està fent-se una comarca d'una certa estabilitat, també, fins i tot de creixement, els pobles es veuen més renovats que no fa pas deu anys. Però no es pot negar que el pas dels vint-i-un mil habitants dels anys cinquanta als vuit mil

d'ara, és un impacte com per a tambalejar-se.

A nivell religiós, jo penso que ha pogut passar el que ha passat en altres indrets, és a dir, la gent ha anat a les ciutats, això ha donat com una sobrevaloració de les postures i costums de les ciutats, i al millor una temptació de menyspreu dels valors propis. Però han passat els anys i ara, molta gent torna de la ciutat i els que van a la ciutat, no van ja amb aquella il·lusió, penso que també als ulls dels pobles del món rural ha fet crisi aquella sobrevaloració i s'adonen que els contactes humans que permeteix el poble, que els costums del poble, que eixa cordialitat que fa pocs dies vaig trobar en un dels pobles que vaig visitar durant moltes hores, és positiu i penso que ha hagut com una renovació en dir que no és tan dolent tot allò que tenim i aquell sentit d'una mica de por al ridícul que teníem penso que també ha passat. Ara es valoren més les tradicions que tenim i es veu que té valors religiosos i també humans.

→
– *Als Ports s'han vist des de fa temps diverses tensions dins l'Església que han produït desercions i conflictes, com veu aquesta qüestió?*

● Evidentment durant l'època post-conciliar han hagut uns canvis de postura de molts cristians i també de molts sacerdots, i potser les situacions de tensió en pobles petits on tot es coneix es fan més notables, jo veig que els que voldrien mobilitzar l'Església, deuen agafar el ritme del Concili, els que voldrien córrer deixant-se darrera el poble de Déu han d'agafar el pas que el Concili ha determinat, és a dir, jo els demanaria a alguns que es moguen més del que ho fan i a altres que se n'adonen que el moviment del Poble és més lent del que voldrien que fos.

– *Aquesta comarca és font d'una tradició molt llarga on han entrat de sobte els costums més secularitzats que es donen avui en dia, portant situacions no cristianes o anticristianes, explique'ns la seua visió d'aquest conflicte.*

● Respecte a aquest punt, jo diria dues coses, una és que els cristians han de tenir clarividència en aquest moment per a distingir el que és antic del que és permanent, n'hi ha moltes coses que són antigues i cal passar per damunt d'elles i deixar-les, però n'hi ha coses que més que antigues són perennes, com són les arrels de les plantes, o la capacitat d'intel·ligència de l'home, això no és antic, això és de sempre, i llavors el que és de sempre i són valors humans i cristians s'han de mantenir malgrat que hi hagen altres costums o altres estils. També m'agradaria dir que cal distingir el que realment és progrés que és allò que fa millor a l'home del que és un fals progrés que és el que només resulta progressista aparentment perquè és novetat, però que realment no porta més noblesa a l'home o més justícia a les relacions interpersonals o més capacitat de con-

vivència o un nivell més alt de virtuts personals i socials...

– *Una de les devocions majors en la comarca és a la Mare de Déu, com la veu?*

● Evidentment a la comarca dels Ports i en qualsevol altra veig com a molt positiva la devoció a la Mare de Déu i s'ha de mantenir en totes aquelles coses que fixen l'atenció del poble en la seua figura i una de les coses fonamentals en aquest temps nostre són les virtuts humanes i cristianes de la Mare de Déu, és a dir, l'esperit de servei desinteressat, la capacitat de sacrifici, la castedat, l'amor als altres, el sentit de família, la humilitat; hi ha gran quantitat de valors en la Mare de Déu que ara ens falten i és qüestió de veure els mitjans a emprar per a que el poble se n'adone i els visque.

– *Quines perspectives de futur veu a l'església? ¿Com han de ser els cristians per vèncer les dificultats?*

● Els cristians han de tenir alguna qualitat més accentuada, com més capacitat de convenciment, de testimoniatge, que siguin coherents en la fe que professen. Tot això suposa una maduració en la formació cristiana, que els continguts de fe estiguen més explícits i més clars; i també amb una major fortalesa, reforçant la voluntat per a no deixar-se endur dels corrents. També afegiria el no acomplexar-se davant de certes situacions, sinó viure amb naturalitat el sentit cristià de la vida que un pensa honestament que ha de viure; si això va d'acord amb el que pensà la majoria, tant de bo, i si no va d'acord, el cristià des de fa ja 2000 anys està acostumat a viure a contracorrent de les cultures dominants.

– *Sabem que vostè és un gran amant de la naturalesa, i la nostra comarca pateix des de fa algun temps el greu problema de la contaminació, ¿què en diu en relació a aquest tema?*

● Sí, efectivament, jo sóc conscient

del problema perquè ho he vist a la comarca dels Ports, i també al Mont-Caro a la vessant del nord, he vist eixes puntes de pins grogues, mortes, i també altres plantes, les solucions tècniques són els tècnics els qui les han de donar, però això el que demostra és que quan l'home que ha rebut l'encàrrec de conrear la terra, posa intel·ligència, però no posa bondat, llavors, la creació no va com Déu pensava, i és que la nostra civilització ha posat molta intel·ligència, però no ha posat massa bondat i és que de vegades suposa en conseqüència austeritat el renunciar a certes coses en bé dels altres. Déu va fer la naturalesa per a que l'home pogués servir-se d'ella, però no per a que abuse d'ella o la destruiques. L'home ha de pensar en ell, però també ha de pensar en les generacions que vénen darrere d'ell i això suposa una planificació del que es fa. Crec que hem de mirar la natura amb afecte i amb respecte, quan jo veig deixalles per la muntanya, penso que per allí ha passat algú que no estima la muntanya i no l'ha tractada amb respecte i això es pot dir del foc, de la brutícia, de la contaminació,...; penso que ahí realment no s'ha fet la voluntat de Déu que ens ha deixat una creació per a enriquir-la i millorar-la, i no per abusar d'ella com he dit abans.

– *Voldrie afegir alguna cosa més?*

● Sí, afegiria una cosa més que té relació amb el que estàvem dient, en tot això que hem dit com ha d'ésser un cristià en aquest temps, i és que els cristians han de tenir molt clara la convicció que estem fent un favor a la societat; és a dir, l'esforç del cristià de ser com Déu pensava, és l'esforç de l'home per millorar la societat i portarla a ser com Déu l'havia pensada és per un home de fe l'única manera que la societat tinga un futur esperançador.

Moltes gràcies per les seves respostes.

CARNISSERIA
"Just"

Especialitat en embotits, pernils,
hamburgueses de vedella i pollastre

Articles de qualitat

ECONOMATO AZNAR

Avgda. Castelló, 26 – Tel. 44 15 13
VILAFRANCA

Enquesta sobre assistència a missa dominical (any 1983)

ENQUESTA SOBRE ASSISTÈNCIA A MISSA DOMINICAL (ANY 1983)

POBLE	A	B	C	D	E	F	G	H	I
El Forcall	713	606	67	156	223	36.7	39.4	80.0	13.4
La Mata	226	192	39	73	112	58.3	50.9	85.7	—
Morella	3.350	2.848	270	520	790	28.0	36.0	71.0	18.0
Ortells	55	47	9	15	24	50.9	8.3	100.0	—
Palanques	28	24	4	5	9	37.5	11.1	100.0	—
Sorita	170	145	28	64	92	63.4	52.1	75.0	4.3
La Todolella	180	153	21	42	63	41.1	50.8	81.0	—
Vallibona	180	153	12	40	52	34.0	23.0	92.3	—
Villores	94	80	5	17	22	27.5	45.4	95.4	—
Xiva	73	64	9	20	29	45.3	48.0	68.0	—
TOTAL	5.069	4.312	464	952	1.416	32.8	39.1	76.4	12.9

- A: Habitants totals.
 B: Persones amb precepte d'assistir a Missa.
 C: Homes assistents a Missa.
 D: Dones assistents a Missa.
 E: Persones assistents totals a Missa.
 F: Percentatge d'assistents sobre preceptuats.

G: Percentatge de comulgants sobre assistents.

H: Gent als que els ha agradat l'homília sobre assistents.

I: Percentatge de pertanyents a moviments sobre assistents.

Els pobles no inclosos a les dades no es va realitzar l'enquesta.

Font: Boletín Oficial del Obispado de Tortosa.- Año CXXV - Número 5.- Mayo 1984.

Les dades d'aquesta enquesta ens poden mostrar molt diversos aspectes, dels que podríem extreure els següents:

— Els pobles amb més assistència a Missa dominical són Sorita, la Mata i Ortells on més de la meitat de la gent assisteix a Missa dominical.

— Els pobles on assisteix menys gent són Villores i Morella (que amb el seu major pes demogràfic, marca una mitjana per sota de quasi tots els altres pobles).

— Comparant aquestes dades amb les de la resta de la diòcesi en assenyalar un índex de participació superior en 10 punts a tots els altres arxiprestats (el conjunt ha donat el 17.4 %/o, 15 punts menys que el nostre arxiprestat).

— El número d'assistents és de quasi 1.500 persones, a les que s'han de sumar les dels pobles no comptabilitzats a l'estadística ens donaria una

quantitat superior a les 2.000 persones (encara que actualment s'ha constatat una tendència a la baixa), a més donen més de 170 les persones que col·laboren amb algun moviment d'apostolat, amb tot això, es pot afirmar que és la institució que mobilitza més quantitat de gent habitualment, és a dir, cap altre tipus d'associació comarcal pot afirmar de tenir una mili-

tància tan gran, i menys encara, una participació en les seues estructures.

Altres dades interessants que ens aporta l'enquesta són l'edat, l'estat civil, els estudis o la professió, encara que malauradament no apareixen separades per pobles, sinó únicament a nivell de diòcesi, que percentualment són les següents:

Per edat	Homes (%/o)	Dones (%/o)	Total (%/o)
De 7 a 13 anys	27.20	17.78	20.75
De 14 a 20 anys	11.43	10.69	10.92
De 21 a 34 anys	7.99	9.51	9.03
De 35 a 49 anys	14.63	16.41	15.85
De 50 a 64 anys	19.72	23.18	22.08
Més de 64 anys	18.22	21.90	20.72
No contesten	0.81	0.58	0.65
Estat civil			
Fadrins/es	46.44	41.89	43.33
Casats/des	47.16	44.29	45.20
Vidus/es	4.67	12.07	9.74
No contestat	1.72	1.75	1.74
Estudis			
Saben llegir	13.78	21.38	18.98
Primaris	53.86	56.47	55.65
Mitjos	19.63	14.08	15.83
Superiors	10.28	5.87	7.26
No contestat	2.95	2.20	2.28
Treball			
Estudiants	36.67	25.79	29.22
Labors domèstiques	2.94	44.08	32.09
Grans propietaris	3.74	0.88	1.78
Propietaris mitjos	6.43	2.02	3.41
Autònoms	14.92	3.90	7.37
Assalariats	7.10	2.53	3.98
Jubilats	18.93	16.88	17.53
En atur	2.56	1.11	1.57
No contestat	6.70	2.81	4.04

Font: Boletín Oficial del Obispado de Tortosa.- Año CXXV - Número 5.- Mayo 1984.

Què diuen els joves de l'Església?

Aquesta pregunta ens la vam fer en començar a preparar el monogràfic, per a respondre vam amansir una enquesta, en la qual es plantejaven preguntes relacionades amb la fe, amb l'Església i la Jerarquia, amb la pràctica religiosa (Missa, devocions, ...) i també sobre els grups assistencials o compromesos amb el món.

Per no fer afeixugants les dades obtingudes, ens limitarem a un comentari sobre els resultats, degut a que es plantegen en el monogràfic altres dades de l'enquesta feta a nivell general.

La mostra correspon a 80 joves entre els 14 i els 25 anys, majoritàriament, entorn dels 15, quant l'obtenció val a dir que s'ha fet mitjançant el grup de joves del Moviment de Joves Cristians de Morella, amb la qual cosa es poden pensar dues coses; la primera que molt majoritàriament corresponen les respostes a gent de Morella (55 respostes, amb 8 de Forcall, 4 de Vila-franca, i les altres molt repartides), la segona és la de que en ésser fetes per gent creient, pot quedar escorçada en aquest sentit, de manera que podria ser de que una gran majoria de creients han donat les seues respostes, però no aixina els no creients.

Les dues primeres preguntes corresponen a un 93 % que creuen en Déu-Jesucrist el 62 % (Encara que alguns concreten per a dir no en l'església) les altres respostes són molt variades: els diners, diversió... fins el 9 % que diu no creure en res.

El segon grup de preguntes és relacionat amb l'església com a estructura, que de manera positiva només és vista per un 32 %. (Bé, Comunicació amb Déu, comunitat, oberta,...) front el 55 % que la qualifiquen de manera roïna: trista, gran, solemne, antiquada, fora de la realitat..., havent respostes de màfia, tonteria, comèdia, invent dels homes. Sobre si la veuen com una comunitat de creients un 55 % afirmen que sí, mentre que el 43 % ho neguen; respostes inverses per al sí i el no en la pregunta de si l'església era només la jerarquia.

El tercer grup de preguntes és el relacionat amb l'eucaristia, afirma la seua assistència un 37 %, i la nega el 40 %, de forma molt equilibrada (la resta diu "a vegades"). El motiu de les coses anteriors és el següent: en els que

Pasqua jove - Cíntorres

diuen sí és majoritària l'obligació, i per als que diuen no és el no tenir sentit, encara que es donen gran diversitat de respostes. A la pregunta relacionada amb l'opinió sobre la Missa, únicament al 15 % li pareix bé, front tota la resta en què és avorrida i llarga (38 %), o una llarga sèrie d'apelatius com "no mereix la pena", "és una tontada",... L'última pregunta d'aquest grup està relacionada amb el que li posaries o llevaries, la resposta de res, únicament la diu el 8 %, molts diuen de llevar al capellà (i com es farie?), el 26 % afirma de llevar o acurtar el sermó (pot ser no els escolten o que no tinguen res a veure amb la vida pràctica?), i els que demanen participació, actualització de cants -fora els llatins- correspon al 16 % (corresponen a gent que assisteix a missa i voldrien no ser tan subjectes passius).

Un altre grup de preguntes té relació amb les rogatives i devocions, a les quals la gran majoria afirma assistir (80 %) afirmant majoritàriament

el motiu festiu amb un 20 % que afirma assistir per devoció. Un 50 % de les respostes sobre la devoció a Mare de Déu afirma ser correcta, front un 20 % que no han respost.

El cinquè grup de preguntes va relacionat amb les obres assistencials, que afirmen ser conegudes per un 57 % (Càritas) i un 70 % (Fam-Missions) que generalment pareixen bé les seues activitats, malgrat que sempre apareixen respostes de dubte de les seues finalitats (no envien els diners, són inútils,...) i altres que afirmen ser insuficients o una necessitat de millora.

Hi ha, per últim dues preguntes relacionades amb la pròpia participació en moviments assistencials o en grups parroquials; a la primera la resposta afirmativa és del 66 %, i a la segona del 46 %. També cal dir que molts dels que han contestat l'enquesta, ja participen en diversos grups.

El fet religiós als Ports. Situació actual

Tot i ésser molt difícil fer una aproximació i anàlisi del fet religiós pels condicionaments històrics, culturals, sociològics que hi incideixen, ho intentarem sense pretendre ésser exhaustius, és simplement una visió particular.

La nostra comarca ha estat molt religiosa, i l'Església Catòlica és la institució que més ha influït en la configuració i desenvolupament dels nostres pobles, prova d'això són les ermites i esglésies que tenim, les festes que fem, que totes tenen un origen i motivació religiosa, el número de vocacions sacerdotals i religioses, les associacions de tipus caritatiu o pietós com confraries, etc. etc.

Tot això ens ve a dir que les arrels cristianes de la nostra comarca són molt antigues i molt fortes, no es podria fer una història dels nostres pobles sense tenir molt en compte la vida religiosa-cristiana de la nostra gent.

¿Com estem ara?

És clar que les coses han canviat, en primer lloc la nostra comarca ha sofert un empobriment general, bastants pobles que fa anys tenien vida, s'han quedat amb la majoria de portes tancades, amb una població envellida i amb una visió pessimista de cara al futur i la vida religiosa també participa d'aquest empobriment, en molts casos.

En segon lloc, la situació d'aïllament, i el caràcter individualista de la nostra gent (juntament amb altres factors) han motivat que l'evolució que ha fet l'Església —a partir del Concili Vaticà II— de cara a respondre a les exigències que plantejaven els nous temps i adaptar-se a les noves situacions, fent prendre consciència als cristians de que havien de ser membres actius i corresponsables de la marxa de l'Església, ha arribat ací amb molt poca força, hi ha molta gent que pense que l'Església és el Rector.

En tercer lloc, la nostra comarca no ha quedat fora de la crisi general del fet religiós al nostre món occidental i a Espanya en concret, amb la pèrdua de valors religiosos i morals, secularització, societat consumista i materialista, etc. que no afavoreixen la vida religiosa de la gent.

Tenint en compte el que hem dit, podríem descriure la situació actual de la religiositat als Ports, de la següent manera:

Els Pelegrins de Portell

Sociològicament, tot i que l'Església com institució i els capellans han perdut molta influència, la immensa majoria de la gent dels Ports, segueix vinculada a l'Església; es bategen, fan la primera comunió, es confirmen, es casen i fan l'enterrament per l'Església.

L'assistència a la missa del Diumenge ha disminuït molt, especialment entre la gent jove, però amb tot i això, cap institució, partit polític o associació, reuneix a tanta gent com l'església.

La majoria dels pares demanen per als seus fills la Religió a les escoles, institut, etc.

També es constata una recuperació de moltes manifestacions de religiositat popular, festes d'alguns sants que s'havien perdut, rogatives. Aquesta situació que he descrit, podria portar a algú a una visió triomfalista del fet re-

ligiós a la comarca, pensant que tot va molt bé, no és així, som conscients de que molta gent rep els sagraments més per una motivació de costum, tradició, perquè ho fan tots, o pel que diran, que per una exigència o manifestació de la seva fe.

També som conscients que el motiu pel qual els pares demanen la religió per als seus fills, tampoc és (en la majoria dels casos) la conseqüència d'una fe viscuda. Igualment veiem que les festes que fem, tenint un origen religiós, per a molts, ha perdut la motivació religiosa i simplement és festa i res més.

Tot això ens porta a dir que la gent dels nostres pobles és per costum i tradició "Religiosa" en general, és a dir, té una relació amb l'Església, almenys en els moments més importants de la seva vida, però no és una fe viscuda que tingui relació amb la seva vida, orientant-la i il·luminant-la.

Tot el que he dit és una visió merament externa de la situació, ningú pot jutjar les intencions, i la fe, és impossible medir-la, i a més a més, molts casos particulars que no entren en la visió general que donem.

També és cert que hi ha grups de persones majors amb una fe fortíssima, amb els seus defectes, però que intenten ser conseqüents i que la seva vida està del tot guiada per eixa fe, i alguns grups de joves creients amb molta inquietud que es reuneixen setmanalment per revisar la seva vida a la llum de la fe, i que treballen bastant de cara als xiquets en la catequesi, de cara a les missions i el Tercer Món.

Finalment diria que constato, per part de molta gent de la nostra comarca un desconeixement gran de la religió i de la vida de l'Església, i moltes vegades, l'actitud respecte a ella està condicionada per típics tòpics que han sentit o que s'han dit sempre, jo invitaria als "crítics" que la conegueren una mica més, que ens coneguen i així podrien jutjar amb més encert.

Els cristians de la nostra comarca intentarem seguir fent camí conscients de que som un puntet en el món i en la història, però moguts per la fe, procurarem que el missatge de Jesús de Natzaret amb la seua senzillesa i amb la seua exigència arribe a tots i ens transforme, sempre respectant totes les opinions i opcions.

Emilio Vinaixa

Els «Escolapios» a Morella

Per Domi Pastor

M'han demanat que vos parlo un poc de l'ensenyament religiós a Morella. Sobre este particular puc parlar de les activitats dels Franciscans i dels Agustins, encara que no tinc massa detalls concrets per poder-ho il·lustrar.

Els Agustins tenien el convent al carrer de Sant Agustí, on encara podreu veure una porta gran que dona a un pati descobert, que correspon a l'antiga Església. Això també es pot veure des del castell.

Els Franciscans van estar al convent de Sant Francesc. Si no m'enganyo, van ser ells els fundadors de la confraria que duia el nom "d'ESCUELA DE CRISTO", organitzada per portar, per torn, el minjar als cagots, que estaven a una cova natural de la roca molt prop del Mas de la Font d'en Torres. També eren els Franciscans els qui feien les Creus escenificades, representant la Passió, on hi anava una persona amb corona d'espines portant la creu. Això encara era vigent a la Parroquia de Sant Joan entre els anys vint i trenta. Ho feien els diumenges de Quaresma a les 3 de la vesprada.

Els Franciscans també s'encarregaven del Rosari de l'Aurora, cosa que pot explicar algunes de les cobles que cantaven antigament els "Despertinos", com la que poso a continuació:

"El demonio como es tan travieso
a uno de la Aurora le rompió
/un farol,
y salieron los frailes Franciscos
y le acogotaron hasta el callejón".

Segons el sentir popular, el "callejón" volia dir el carrerónet de l'Hospital.

També hi ha constància documental, que la música dels goigs que es canten a la Mare de Déu de Vallivana prové d'un himne franciscà a la Creu.

Sobre els Agustins i els Franciscans no conec més detalls. Del que sí puc explicar moltes coses és del període en el qual l'ensenyament i educació dels xiquets i dels jòvens de Morella va estar a mans dels "Escolapios".

El Col·legi actual es va construir per una dita del matrimoni format per Francesc Xavier Colomer i Agustina Zurita, com a col·legi-seminari, regentat per religiosos, que havien de preparar els sagals i els jòvens en els estudis

de llatí i filosofia, per passar després al seminari teològic diocesà de Tortosa. (En homenatge es va posar el seu nom al carrer del Pes).

L'edifici es va construir en uns ribassos que hi havia entre el Corro i el Placet de l'Església, on hi havia unes casetes menudes i miserables on la gent vivia a muntons; només tenien dos habitacionetes, una on estava la cuina i una altra per a dormir. Naturalment les necessitats higièniques paraven per fer-se al vol.

La construcció es va acabar l'any 1983 i va costar 400.000 pts. Era una edificació grandiosa. Tan bon punt va estar tot acabat, van cridar els Jesuïtes per dirigir i regentar el Col·legi-seminari. Això explica per que la Capella del Col·legi està dedicada a Sant Francesc Xavier i no a Sant Josep de Calassanç com hauria estat més lògic si els "Escolapios" hagueren vingut des de primera hora.

Els Jesuïtes es van desentendre prompte del compromís per raons econòmiques, per falta d'ambient per a les seues activitats d'apostolat i també per l'aparició, l'any 1885, d'una pàssia de colera. És en este moment que es passa

la proposta als "Escolapios" de València, que no ho van acceptar per falta de personal, perq el R.P. Ramon Querol va fer tota una sèrie de gestions entre els executors testamentaris i el P. Provincial de Catalunya fins que els "Escolapios" de Catalunya van acceptar la fundació en règim de domini ple i lliure administració.

El P/ Joan Miracle, primer Rector del Col·legi va introduir la Primària. El P. Calassanç Anglada, l'any 1891, va organitzar el batxillerat.

L'any 1913 es va fundar l'Escola Calassanç, com a seminari menor escolapí, en el moment en el qual la Diòcesi exigia que els estudis de filosofia es feren al seminari diocesà. A l'Escola Calassanç es podien cursar els estudis de llatinitat. L'Escola Calassanç va durar fins a l'any 1929.

Tot i que hi havia Escoles Nacionals gratuïtes, —a l'edifici de l'Ajuntament—, els "Escolapios" sempre van admetre alumnes gratuïts, als qui es coneixia amb el nom d'externs i feien les mateixes hores d'estudi que a les Escoles Nacionals. Els que, pagant un poc, es quedaven unes hores més al dia tenien el nom "d'encomendaos".

La dècada dels 10 als 20 va ser molt important i especialment rica. Va ser una època d'aglutinació dels joves de Morella, xics i xiques, en una agrupació, fundada pel P. Joan Vila Nogareda, que tenia per nom "LA CULTURAL MORELLANA" i es va proposar els objectius següents: fer classe nocturna als treballadors, fer representacions teatrals, vetllades literàries, fer excursions a peu pel terme, cantar a les funcions dels set diumenges de Sant Josep, etc.

De la mateixa època és el costum d'eixir a cantar els "Villancicos" pel carrer amb instruments la nit de Nadal. La cosa va ser un èxit per ser no vedosa i ben feta.

En ser que van traslladar al P. Joan Vila, els "Villancicos" van deixar d'eixir. L'any 1940 la Confraria del Rosari de l'Aurora els va tornar a fer eixir, raó per la qual portaven la campaneta dels "Despertinos" com a signe d'atenció, es cantava en els llocs on cantaven els "Despertinos" i portaven els farols del Rosari.

El volum de gent que anava als "Villancicos" era inferior al d'ara. El que era inconcebible era veure les botelles de beguda que ara es porten. Associar els "Villancicos" amb mig pet no els passava pel cap de cap manera.

Tomem al nostre fill. Al Col·legi hi havia un museu de Ciència molt interessant, amb gran quantitat de material corresponent a les disciplines de Física, Química, Biologia, Zoologia, Botànica i Paleontologia. També era molt important la biblioteca.

Es feia classe tota la setmana i no més era festa el dijous per la vesprada. Això no volia dir temps lliure, sinó que eixe dia, si no plovia o estava nevat, tots els xics del Col·legi, externs, "encomendats" i calassancis anaven d'excursió pel terme amb els seus mestres corresponents. En cas de pluja o neu es quedaven jugant al Col·legi, però vigilats pels seus mestres.

Passo a comentar coses més recents. Els llocs de joc i distracció al Col·legi eren l'hort i el pati de baix i, quan plovia, el claustre de dins, que estava tancat amb barandats al recte de la galeria superior. L'any 1965 van voler llevar els barandats per donar més esgambí al claustre amb tan mala sort, que es va desprendre el marc d'una finestra i va enganxar davall "l'Hermano" Antoni Vives, que va morir aquella mateixa vesprada. Això va passar el dia 31 de juliol.

Per eixe mateix temps es van fer més transformacions al Col·legi. Es van canviar tots els paviments. Es van fer dutxes noves i es van modernitzar la cuina i els menjadors.

Ja pots ben dir que sempre passen coses. El més d'octubre del mateix any 1965 no se me'n va del cap. Es tracta del dia 7 concretament. Havia plogut molt (uns 200 l.). Era mig matí, i quan Déu te vol, enmig d'ufia tronà i coincidint amb un dels trons forts que va fer, part de la paret de l'hort es va solsar i del colp contra la paret mestra va fer caure un tros de la part posterior de l'edifici, corresponent al cine, al menjador i a part del dormitori dels interns. Gràcies a Déu no hi va haver cap desgràcia personal ni cap situació de pànic ni desordre. Va ser, com ara dirien en argot polític, una situació controlada.

Recordo també que la cuina del Col·legi sempre havia estat regentada per "Hermanos" escolapis, temps després van entrar dones a fer-se'n càrrec.

Una de les dates que més recordo és la del meu ingrés al Col·legi com a professora. El dia 7 de març de 1960, mentre es duia a terme la visita del P. Provincial, em van fer arribar un avís per si em volia encarregar de la classe dels xiquets de 6 i 7 anys. Vaig ser la primera dona que entrava a donar classes al Col·legi o als Padres, com alguns diuen. Recordo que la cosa va donar prou motiu de comentari i d'escàndol a més de quatre. Es curiós com es veuen les coses amb la perspectiva del temps!

A la classe dels menuts vaig estar nou anys, període que recordo amb molta alegria i satisfacció, que encara em dura quan penso en els alumnes que vaig tindre i quan retrobo, -ara ja persones grans, hòmens drets i fets-, molts dels alumnes d'aquell temps.

El meu període de professora al Col·legi es va acabar per una denúncia feta a la Inspecció d'ensenyament, segons la qual jo no tenia títol acadèmic per a exercir de mestra. Com no podia fer classe, em van destinar a ordenar i regentar la biblioteca, cosa que

vaig fer fins a l'any 1972 en el qual es va tancar el Col·legi.

El costum de canviar periòdicament els superiors a l'Escola Pia va propiciar que l'any 1964 vinguera a Morella el P. Ramon Martí Timoneda, que es va preocupar de promocionar l'internat, de fer el Col·legi Lliure Adoptat i de fer-lo mixt, per a xics i xiques. Els tràmits es van fer l'any 1965 i el Col·legi va escomençar a funcionar segons el nou model a partir del curs 1966-67. Això va fer possible que moltes xiques de Morella pogueren estudiar el batxillerat, cosa que d'altra manera haguera estat impossible, o com a mínim bastant més difícil.

Les coses no s'aconsegueixen amb facilitat. El P. Ramon va haver de lluitar amb l'Orde i amb molta altra gent per tal de fer possibles els seus projectes. De totes formes, amb tenacitat i paciència, va reunir un bon nombre d'alumnes de Morella i de la Comarca. Ell solia dir, rient: "ara ja està posat; traure-ho serà més difícil".

La promoció de l'internat es va fer després de suprimir-se el Calassanciat en la segona època. A l'internat hi va haver xics de molts llocs, de la Comarca de Morella, de Castelló, de Sant Carles de la Ràpita i dels altres pobles de la costa i de l'interior de la província.

El Col·legi va continuar fins a l'any 1972. Al mes de juny, atesa la impossibilitat de continuar regentant el Col·legi, el P. Provincial va decidir tancar el Col·legi.

Tinc la sensació, i amb això acabaré la narració d'estes històries, que tots els que han passat pels "Escolapis" recorden amb molta gratitud i estima els temps passats al Col·legi i tots els seus educadors. També crec que Morella haurà d'estar sempre agraïda als "Escolapis". Que els haurem de reconèixer una part molt important de la nostra cultura. Penso, per últim, que mos cal apreciar el seu esperit de renovació i d'obertura, de col·laboració en les coses del poble i de dedicació constant als xiquets i als joves.

**MIRALL
MODA**

Avgda. Castelló, 75
Telèfon 44 13 63
VILAFRANCA

La Caritat

Avui en dia, es parla molt de la Caritat, qüestió bàsica entre els Cristians, però que no es pot limitar als Cristians, podem dir que per als altres àmbits seria l'equivalent al que s'anomena la solidaritat, encara que amb diverses connotacions que les diferencien.

L'anàlisi d'aquestes qüestions pot ser molt diversa: des de l'òptica econòmica —que habitualment és la més emprada—, des del grau de mentalització dels problemes existents, del treball per l'acompanyament dels que ho necessiten, per la solució dels problemes personals...

La primera visió, i la més senzilla, és l'econòmica, s'ha dit, i és veritat, que la nostra comarca aporta molts diners a les campanyes que es fan, podem dir que l'aportació mitjana a algunes campanyes com el Domund és de 100 pessetes per persona, en la Campanya Contra la Fam és de 120 pessetes per persona; són les dues campanyes amb més aportació, però també hi ha una col·laboració important en altres com les de Càritas o les que presenten alguna necessitat concreta.

Un altre aspecte, pot ser el de la mentalització que es va cobrint amb les predicacions, però que de vegades s'intente arribar també a les persones allunyades de l'església en accions on es toquen totes les portes d'alguns pobles o es fan actes de participació general on l'aspecte més important és la mentalització, però tot això, és totalment insuficient de cara a la mentalització.

De vegades es comenta que els llocs on van a parar els diners estan molt allunyats de nosaltres, sense pensar que les necessitats més pròximes són un aspecte que queda cobert per les accions de Càritas o les Conferències de Sant Vicent de Paul, que al llarg dels darrers temps han acomplert de manera hastant adient la col·laboració amb les necessitats de molta gent. Avui en dia, la seua acció queda mediatitzada en el sentit econòmic-social per la generalització de la Seguretat Social, però malgrat tot, continue sent necessària la seua acció en molts de llocs i en formes diferents de les que ho fa tradicionalment.

Un nou camí que s'haurà d'encetar amb força, és el de l'acompanyament d'aquelles situacions on la necessitat no és econòmica, sinó de problemes socials: solitud, malalties poc o mal assistides... Tot això de manera per-

sonal (sacerdots, religioses, laics compromesos) ja es realitza, però a nivell institucional, com a comunitat de creients, no s'ha realitzat encara.

Un altre camp on s'ha realitzat un paper important és en el de l'assistència social en què la suplència de les accions institucionals (digue's ajuntaments, diputació...) s'ha realitzat amb una certa força, i, actualment, encara cal la seua actuació, pel que caldria reprendre-la amb la màxima urgència.

S'ha de dir, però, que totes aquestes accions no són únicament com el resultat d'una Fe, sinó que hauria de ser una resposta de col·laboració general de totes les persones i institucions, estant al capdavant tots aquells que, per raons ètiques o de Fe, tenen l'obligació de servir. Aquesta col·laboració, necessària per a una major efectivitat, no ha començat amb la força necessària.

Tornant al sentit econòmic, que repeteixo, és més tangible, s'ha de comentar que la resposta en tota la comarca no és uniforme, hi ha pobles on s'ha treballat més, i altres en què s'ha treballat menys, obtenint una resposta diferent, i cal remarcar la participació d'Herbers (amb més de 500 pessetes per persona a les principals campanyes), ací cal recordar que fa uns anys es va realitzar una acció de Càritas que va donar un nou impuls al poble.

Un altre punt destacable és en relació a les altres comarques, i podríem plantejar aquesta pregunta: ¿com és que una comarca deprimida té una participació major que moltes altres comarques que tenen major desenvolupament econòmic? La resposta no és senzilla i no és suficient parlar de la tradició o de que existeix una mentalització major, també podem dir que en altres llocs hi ha una major indiferència respecte dels problemes dels altres... però penso que aquestes respostes no són suficients, amb tot, pot ser que hem pogut fer una aproximació a la solució.

També és bo fer altres reflexions, i a mi me n'agrada una que potser ja sigui clàssica, és que en el nostre món consumista utilitzem i llencem coses que no ens són necessàries, en canvi per a molta gent (tant al Tercer Món com entre nosaltres) els serien de molta utilitat, si més no, aquells diners que fem; posem per cas: vestits amb els armaris plens pels canvis de modes, festes fastuoses —¿quant es deuria gastar la nit de Cap d'Any?— cotxes de gran apariència... Penso que les diferències entre el nostre Món i altres mons ens haurie de colpir fins l'extrem de que abans de moltes altres coses està la solidaritat amb els qui no poden ni menjar, i més encara: quan hi ha gent que per a tot un any disposen de menys diners dels que som capaços de gastar en una nit.

El programa que l'Església es planteja davant de tot el que hem plantejat és molt ampli, i a més, les implicacions no són només de cara als creients per als quals és una exigència evangèlica, sinó també per a tots els homes i dones del món als qui els haurie de colpir el fet de que mentre uns moren de fam els altres malgasten tot el que tenen i podem dir que per a tots l'Església és un camí de cooperació.

Eduard Blasco

Espenteja

En els últims anys, observem que mentre el món avança ràpidament, l'Església continua anant al ralenti. És necessari que l'Església s'adapte a este món més canviant i cal que li donem una espenta entre tots per a poder aconseguir-ho.

En principi, per a poder fer-ho, cal que compreguem el significat de la paraula Església que normalment confonem amb una jerarquia de capellans i bisbes menejats pel Vaticà i que l'únic que fan és imposar-nos més i més obligacions que, segons nosaltres, són innecessàries, antiquades i que són pura comèdia.

Desperta't, tú eres Església, lluita des de dins; no des de fora, si estàs fora; quin profit treus de la lluita?, sols el destruir-la més.

Sí, l'Església està mal, però,... per què està mal?

Perquè església som **tots**.

M.J.C.

Dèficit de cristians compromesos

Als nostres ambients no s'ha donat encara de manera suficient el pas d'un catolicisme sociològic a un catolicisme assumit com un compromís seriós i personal amb Jesucrist i amb l'Església. Sobren, encara molts convencionalismes socials. Continuen realitzant-se algunes pràctiques cristianes perquè ho fan tots i es veuria malament fer el contrari que pel convenciment de que són exigències derivades del compromís pres al bateig.

Aquesta realitat ambigua, es dona, sobretot, a l'àrea de l'administració i recepció dels Sagraments.

La novena conclusió del Congrés d'Evangelització celebrat a Madrid el Setembre de 1985 diu aixina: «Sociològicament segueixen sent molt nombrosos els espanyols que es consideren catòlics. Però teològicament només poden considerar-se

vàlids eixos percentatges tan elevats al preu de rebaixar notablement els indicadors del que és ser catòlic. Molts dels que demanen els Sagraments amb prou «enes poden ser considerats cristians i deuen ser evangelitzats. Amb realisme, paciència i tacte, s'haurà d'anar abandonant l'actual pastoral en què els sagraments es concedeixen de manera quasi indiscriminada».

Jo crec que aquesta denúncia tan greu que va fer l'abans esmentat Congrés hi posa el dit a la nafra. Els sacerdots tenim la missió de santificar els fidels per mitjà de l'administració dels Sagraments que són els principals vehicles donats per Crist a l'Església pels que es comuniquen al creient cristià la gràcia santificant. I és altament agradable i consolador administrar els sagraments a fidels que es presenten a rebre'ls

SEGURA BARREDA, 8
CARRERÓ DE LA PRESÓ, 5 i 7
TELÈFON 16 03 36
MORELLA (Castelló)

Cafeteria — Restaurant
Típica cuina Morellana

Especialitat en «Corder» farcit trufat

amb un alt nivell de Fe i ben disposats. Però resulta igualment desagradable i desolador administrar-los als qui els hi falta la Fe, i, per tant, se'ls veu clarament que no estan ni mínimament preparats.

S'ha de reconèixer que cada vegada són més els capellans que es prenen seriosament la preparació per als Sagraments: Entrevistes amb els pares i padrins abans del bateig, catequesi per a la primera comunió amb entrevistes amb els pares, catequesi de confirmació, curssets prematrimonials... Però també s'ha de reconèixer que, en definitiva, els Sagraments es donen a tots, estiguen o no preparats.

A una revista eclesialística es comentava aquesta realitat, i es qualificava de «fet d'extrema gravetat» perquè no es respecta la santedat del Sagrament i es destrueix la pràctica d'un cristianisme conscient i responsable amb el que es destrueix també l'Església. Perquè amb una sacramentalització fàcil i absurda, mai passarem d'un catolicisme nominal i incoherent.

D'unes enquestes fetes pel Centre d'Investigacions Sociològiques depenent de la presidència del Govern i d'altres de la Conferència Episcopal, es deduïa l'any 1984 el següent:

- Es manifestaven catòlics entre els majors de 18 anys el 45,17 dels espanyols. Només el 30 % dels que estaven obligats a assistir a Missa, assistien a ella els diumenges.

- Molts no creuen en l'altra vida ni en la resurrecció dels morts, ni fins i tot en la divinitat de Jesucrist.

- Es detecta un alt percentatge, més del 70 % en els no practicants que són partidaris de les relacions sexuals prematrimonials i de la dissolució del matrimoni canònic.

No hi ha cap dubte de que aquestes xifres hauran pujat o baixat negativament en l'actualitat, perquè l'ambient s'ha deteriorat més. No tenim estadístiques recents de la realitat religiosa de la nostra comarca, però crec que devem anar en la mateixa línia de la situació general a nivell estatal.

Evidentment tenim una escandalosa desproporció entre els batejats, (pràcticament tots), que reben alguns sagraments i els que no

actuen i no es comporten segons els ensenyaments oficials de l'Església.

Els Sagraments són realitats sobrenaturals. Són trobades personals de qui els rep amb Jesucrist. Eixes realitats no es poden prendre sense Fe, eixes trobades personals amb Crist són impossibles si manca la Fe, tant en la Fe pràctica com en la teòrica. Quan aquesta Fe no hi és, falla el més elemental en la recepció de qualsevol Sagrament.

La moral sacramental exigeix a qui va a rebre un Sagrament que sàbie el que va a rebre, que estigues en gràcia de Déu -exceptuant els Sagraments del bateig i de la confessió- i que s'accepten les seues implicacions en la vida Cristiana. És, per tant, una contradicció i un absurd donar qualsevol Sagrament si no es creu i/o no es practica la Fe. «Molts batejats ja no són Cristians» deia dolorosament el Papa en certa ocasió. Naturalment els Sagraments no poden donar-se als qui han deixat de ser Cristians.

Aquest és el problema, exposat amb objectivitat, crec. Però seria poc ètic exposar simplement la realitat negativa sense insinuar alguna solució pràctica. Perquè tampoc es tracta de rebutjar «indiscriminadament» al primer que es presenta com a sospitós de no tindre Fe ni pràctica Cristiana. Ni treure'l fora de l'Església amb unes grans exigències. Una situació clara, nítida i ben delimitada no es pot donar mai. A l'Església creixeran junts fins la consumació dels segles el blat i el jull i només Déu té competències per fer la tria entre el blat net i el jull rebutjable. Més bé, som quasi tots, una mescla del bé i del mal. Ningú és completament digne de rebre els Sagraments, però l'Església és l'administradora dels mateixos i no deu ni pot donar-los sense posar-se raonablement exigent.

De moment, i esperant que l'Església pugue oferir solucions més positives s'imposa proporcionar als fidels una preparació adient. I que aquesta l'accepten. Davant la primera comunió dels xiquets, és unànime l'acceptació per part dels pares de la catequesi que s'imparteix als xiquets. Més o menys és acceptada la catequesi per a la confirmació, però ja som molts els pares que es mostren reticents en acceptar la preparació catequètica que se'ls intenta donar en moltes parròquies abans del bateig dels seus fills. I, són bastantes les parelles de nuvis que no assisteixen al curset prematrimonial amb vanes excuses.

Totes aquestes solucions no resolen el problema del sacramentalisme indiscriminat. No són suficients de cap de les maneres. No són suficients unes poques xerrades, normalment no es convenç la gent freda i descristianitzada que fa anys no assisteix a l'Església. Però mentre no es treballa seriosament per part de l'Església en aquesta trista realitat instaurant un catecumenat modern o qualsevol altra alternativa, no hi ha, crec, altra solució més que preparar, fins al límit del possible i molta paciència i comprensió als fidels per a que es valoren els Sagraments en el que són i, després, es decideixin lliurement a rebre'l amb totes les conseqüències. Se suposa que alguns no admetran aquesta oferta de l'Església, però molts reaccionaran i canviaran la seua manera d'actuar. Seguint com fins ara, es fa molt poc servei a Déu, als cristians i a l'Església. Per no exigir res als nostres fidels, tampoc ells s'exigeixen molt a ells mateixos.

Jesús Beltran

TALLERES HONORIO

Agencia
RENAULT

Hostal Nou, s/n

Teléfono 16 01 91

MORELLA

«I vosaltres, qui dieu que sóc jo?»

En primer lloc, vull agrair-vos als responsables d'aquesta publicació l'oportunitat que em doneu de manifestar ací la meua fe. En realitat, el tema religiós ofereix molts aspectes i alguns d'ells molt actuals; talment com el diàleg entre fe i cultura, el fenomen de la increïència (incredulitat), el valor i el sentit de les estadístiques sobre la pràctica religiosa, etc... Per altra banda, el fet religiós ha determinat, sens dubte, la vida de la nostra comarca. Però, per a mi, la cosa més important no és la forma en què hem viscut la nostra fe en temps passats, sinó com la vivim ara. I, per a concretar, m'agradaria manifestar d'una forma senzilla, qui és, per a nosaltres, els creients, Jesucrist.

En l'evangeli ens trobem amb una pregunta clau: «I vosaltres, qui dieu que sóc jo?». Aquesta pregunta és una mena de línia divisòria. Marca l'acabament d'una part de l'activitat de Jesús i el començament d'una altra més decisiva. Jesús exigeix als seus deixebles una resposta vital que canvie el sentit de les seues vides. Però la pregunta de Jesús va també dirigida a nosaltres.

La causa per la què la nostra fe tingue normalment tan poca força deu d'estar en què no ens hem fet mai la pregunta amb serietat: Jesús, qui ets? És cert que fins arribar a la pregunta hem de recórrer abans un camí: un camí d'anar coneixent a Jesús, d'escoltar la seua paraula, deixant que entre en nosaltres com l'aigua en la terra. Aleshores arribarà el moment de la pregunta i de la resposta.

Per a nosaltres els creients, Jesucrist és la brúixola, el Nord, la fletxa del camí que marca la meta. El criteri suprem d'actuació, l'única esperança de salvació i alliberació definitiva de tota amenaça que pesa sobre la humanitat.

Al mig d'un univers poblat de salvadors, per a nosaltres els creients, Jesucrist és l'únic salvador. I açò ho afirmem els creients sense despreci cap a res just, ni cap a ningú honest, sinó valorant tot en Ell; sense cap tipus d'apologia, sense esperit de competència.

I per a que aquesta professió de fe no quede en una simple acceptació de fórmules conceptuals, vull acabar amb aquesta cita de Jesús Burgaleta, que al mateix temps, és comentari a una de les pàgines més conegudes de l'evangeli.

«Tu, Jesús, estàs en el meu torpe amor, entregat a comptagotes al meu germà. Tu ets el que me crida a estar junt a aquell que sofreix, al que plora i al necessitat. Tu ets el de la presó que no vaig a visitar. Tu ets el que me crida a la meua porta; el que em demana el pa que no comparteixo. Tu ets el que té fam i sed de justícia per la qual no lluito. Tu ets l'home de la pau, en el moviment del qual jo milito. Tu ets el que em demana un got d'aigua que jo em bec; el que va despulat perquè li han llevat la roba que jo em poso.

Qui ets tu? Això voldria jo saber i tenir-ho clar! Tu ets l'enigma que ha desxifrat Déu desfullant la seua margarida a favor de tots».

Joaquim Ariño

Campanar de
l'Església Arxiprestal de Morella

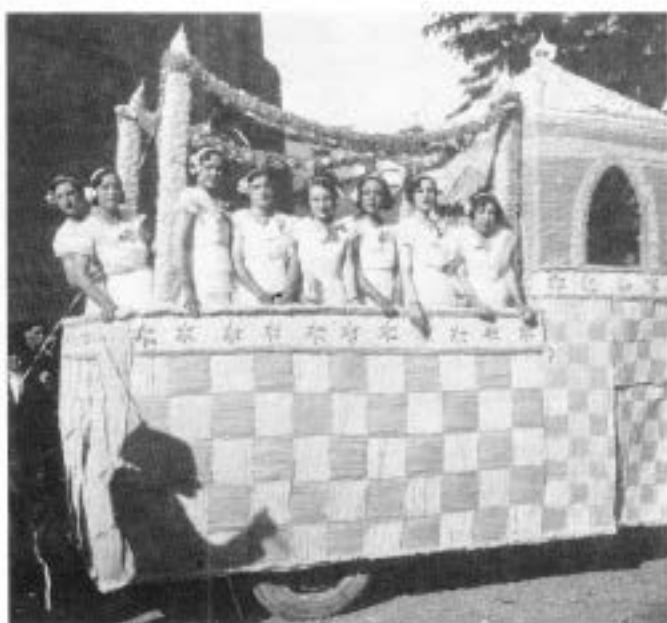

Processó de S. Victor (3-VIII-86). Forcall

Qui més en conegue: Premi

Mira bé estos fotos d'Anuncis prou passats. Escriptu-nos quines persones coneixes de les fotos. El que en conegue més tindrà un MAGNÍFIC PREMI.

COMARCA

Informació Comarcal

Notícies de Cincorres

El dia 9 de febrer, ha estat declarat a Cincorres dia de festa local. Molts hem estat els Cincorrens que ens hem assabentat amb aquest motiu del fet importantíssim per als nostres avantpassats que tingué lloc un 9 de febrer de l'any 1691 i és que aquest dia fou declarada la independència de l'aldea de Morella, i Cincorres passà a ser poble independent.

En espera de les excursions que puguem promoure les dues associacions que es constituïren a primers d'any (encara que sembla mentira no estan acabats de fer els tràmits burocràtics per a la seua legalització), el 8 de febrer i utilitzant un dels autobusos que posa a disposició la Diputació, es va fer una primera eixida a la que es va apuntar gent gran sobretot, a Onda i la Vall d'Uixó.

S'està posant pels carrers del poble tot l'entramat de fils i les faroles que constitueixen la nova

Plaça del Pou - Cincorres

Autor: J.M. Zapater

instal·lació d'enllumenat públic. Ara ja no podem contar l'acudit aquell que contàvem quan venint

per la carretera de Morella, allà lluny es veien dos homes buscant caragols.

Forcall

El propassat mes de novembre s'han estrenat les noves escoles, els locals estan situats a les eres; consten de dues plantes amb un total de cinc aules grans, una dedicada a laboratori, despatxos, lavabos i dutxes. A la banda de fora hi ha un pati gran per a fer esport.

Encara que fer escola no es redueix només a «la infraestructura arquitectònica», sens dubte que eixa tasca serà més agradable si les condicions són adequades, i un poble com Forcall necessitava per acollir la seua població infantil (que ara mateix s'aproxime als setante alumnes) tenir unes escoles grans

i dignes.

El grup de teatre Pimpinelles que resideix a Forcall, ha actuat el mes d'octubre en un lloc important de Barcelona, la Fundació Joan Miró, amb l'espectacle «Històries per a riure». Ens han dit que estan preparant un nou espectacle que estrenaran la propera primavera, desitgem veure'ls aviat i que tinguen molt d'èxit.

Una altra notícia menys agradable, però que creiem hem de reflectir, és la referent a la «Cooperativa S. Víctor» que té problemes econòmics i que està indecís el seu futur. Creiem que aquests

problemes han de tenir una solució immediata i que és precís que es defineixquen les línies d'actuació de la cooperativa, perquè una empresa d'aquest tipus la necessita la població, majoritària en aquest cas, que es dedica a l'agricultura i a la ramaderia. Per altra banda, si hi ha consumidors s'ha de buscar que, alhora, la cooperativa siga rendible i encara que siga difícil els productes elaborats tinguen qualitat i siguin competitius.

— En un altre tema, pròximament s'obriran a Forcall dos nous bars, tots dos a la Plaça Major.

N.R.V.

La Mata

Continuant amb la política de renovació i millora de la infraestructura urbanística que ja va emprendre l'anterior consistori municipal, els regidors de l'ajuntament de La Mata han tirat endavant la restauració i acondicionament de la plaça Major del poble.

Davall l'algeps que cobria els pilars i les parets de l'antic trinquet s'amagaven unes bellíssimes pedres, que al tornar a la llum, engrandeixen el carrer Major de La Mata.

Així mateix, s'ha enderrocat la presó que hi havia al racó de la plaça i s'han quedat al descobert uns bonics arcs de pedra picada.

Damunt de la citada presó existeix el lloc anomenat «la nevera», on antigament es guardava la neu. I l'aigua que s'escorria al desfer-se eixia per una pica que hi havia a la paret del fons de la presó. És per aquest motiu, i també potser per omplir el buit, pel qual es pensa en un futur immediat construir una font.

Així és, que si passeu prop de La Mata no dubteu en entrar a visitar la plaça Major.

J.M.Z.

«La Mata», vista panoràmica des de les eres

Autor: J.M.Z.

Vilafranca

La Festa de Sant Antoni

La festa amb més tradició de les celebrades a Vilafranca, a l'igual que als altres pobles de la comarca, és la festa de Sant Antoni.

Però enguany, l'aigua, tantes vegades necessària, ha deslluït un poc els actes.

Per això l'entrada de la malea no es va poder realitzar i la gent del poble que tots els anys ix al carrer per escoltar les relacions, que en un to humorístic es referixen a cada majoral, es va quedar un poc decebuda.

El dissabte a la vesprada es va plantar la barraca, que potser sigui la més monumental dels pobles

dels Ports. Els va costar prou als majorals posar-la en peu perquè la malea estave molt banyada.

Ja a la nit es va representar la vida de Sant Antoni, a un lloc gens habitual com és el poliesportiu, per temor a que encara ploquera més.

L'èxit va ser molt gran i quantitat de gent es va quedar sense poder entrar-hi, i aplaudir als actors.

Després de la vida del Sant, es va posar en escena el sàinet «El casament forçós», escrit a principis de segle per un vilafranquí.

En acabar les representacions, els dimonis van acudir a la plaça i, enmig d'una gran expectació, encengueren la foguera.

La ronda, en la que hi participen: Sant Antoni, Morondo, l'angelet i els dimonis, una rondalla del poble, parelles de xiquets vestits amb vestits típics i cavalleries molt adornades es va haver d'aplaçar fins al diumenge següent per causa de la pluja.

Per a l'any vinent, ja hi ha majorals; són: Fernando Vives, Juan José Vives, Víctor Tena, Losar Tena i Javier Prades.

Esperem que els vage bé la majoralia i que aquesta festa tan arrejada en la nostra comarca no decaigui.

Ricard, Esmeralda i Josep Maria

Morella

Campanya contra la Fam

El passat dia 4 de gener, al teatre municipal de Morella, es va celebrar un Festival —cançons, teatre, projeccions...— de la Campanya contra la Fam —Mans Unides—. Aquesta entitat, és una organització no governamental, dedicada a mentalitzar i acceptar fons pel tercer món i zones més pobres i marginades de la terra.

L'anomenant festival, com també un sopar de Fam —amb aquest serà el sisè— fet al mes de febrer, va estar organitzat per un grup de joves cristians de Morella, que des de fa uns anys estan treballant per aquest greu problema mundial que ens afecta a tots per igual.

Morella segueix caent

El passat mes de gener, va caure una «calçada» del carrer, prop del convent de Sant Francesc, fent un portell d'uns 8 metres. Amb açò, que no tenir més importància que el sobressalt i alguns desperfectes a la vivenda confrontada, es pose un altre camí «de moda» la qüestió de la seguretat i conservació del nostre patrimoni cultural: carrer, murades... Per què el que està a terra ja sols es pot tornar a pujar, però i el que està que si cau

que si no cau, com l'Hort del Baró? què passe?

Aquest carrer de Morella, va ser —després de que els veïns es queixaren a l'Ajuntament i ixquere el tema a la premsa— tallat al trànsit, per evitar mals majors; però ja se sap que a Morella no volem «senyals» ni res, perquè el que vol passar lleve el que siga i passa, i el poble que es fòtegue. Cal dir, que l'ajuntament també va col·laborar —volent o sense voler— deixant obert al poc temps, el pas de vehicles, tant turismes com camions de gran tonatge.

Cal preguntar-se, puix, si l'ajuntament ha pres algun tipus de solució o ha fet algun estudi del perquè passen aquestes coses, o és que per fer aquest estudi ha de tornar a caure una murada?

Ara cal recordar que és any de sexeni, i sols faltaria que ens quedàrem sense algun tros de carrer. El «caos» seria total.

Any de Sexeni: estiu de caos.

Una vegada més, Morella es prepara per celebrar el sexeni —XLIX— i una vegada més, ens cal preguntar-nos si aquest poble milenari en tradicions, costums i carrers, està preparat per rebre a la quantitat de gent i vehicles que ens visitaran.

En un estiu «normal» les deficients, quasi nul·les, condicions d'infraestructura turística es posen de manifest: falta de serveis públics, llocs hostellers, campings, aparcaments, etc. Pensem, per un moment en aquest any on «la avalancha» serà total, i ací estem igual que sempre, és a dir malament.

Tots els ajuntaments que han tingut la sort o desgràcia de «manar» en temps de sexeni, han tingut els mateixos problemes, però potser ningú s'hage plantejat amb tota l'antelació que cal el fet del sexeni. Sempre i a última hora —uns mesos abans— s'improvisen aparcaments (i com sempre se la carregue la més débil: «la alameda»), llocs on dormir, llocs on malfer les necessitat biològiques, etc. I en el millor dels casos pesem: «la gent ja s'espabile», «per a què vénen, ningú els ha cridat» etc. quan en realitat sí que els cridem, i si no vingueren ningú ja voriem quin «sofoco» per a més de quatre.

Bé, açò es tan sols parlar una vegada més del de sempre, i potser, com sempre haguem d'obrir les portes de casa a més de quatre, per deixar que algú entre a pixar, si és que arribe a temps. I açò no és broma.

Vilafranca

Educació Física: Un Curs per adults

Entre els cursos organitzats enguany per l'Equip d'Educació Permanent d'Adults de Vilafranca, destaque, per la seua novetat, el de l'Educació Física per a dones.

La resposta a esta convocatòria ha estat excel·lent i el nombre d'alumnes sobrepasse els cinquanta. Per la qual cosa ha estat escollit el poliesportiu municipal com a lloc per desenrotllar les classes.

Totes les dones que hi participen pareix que s'hagen pres el curs amb molta il·lusió i que es diverteixen de valent; prova d'això és que esperen amb ganes els dimarts i dijous, dies en què es realitzen les classes.

Un dels punts pel qual trobo que són molt interessants estos cursos de l'EPA és el de que les dones majors puguen eixir de casa i relacionar-se amb altres persones.

A més, en un poble com este en

«La ronda» Vilafranca

què l'horari de quasi totes les cases i la forma de vida dels seus habitants està un poc marcada per «una fàbrica», és convenient que la gent no es tanque a casa o en el treball i actes com aquest contri-

bucixen a que les persones majors participen en les activitats, tant culturals o d'un altre tipus que es puguen dur a terme en Vilafranca.

J. M. Z.

Els ramaders dels Ports descontents amb la Política Agrícola-Ramadera del Govern Espanyol

El Govern Espanyol durant l'any 1987 ha engegat una política d'importació de porcells dels països del Mercat Comú amb la finalitat de mantenir l'I.P.C. segons els plans previstos pel govern al començament de l'any.

Amb les importacions des de l'estranger s'aconsegueix que el preu de la carn es mantingui en uns nivells baixos, i com la carn és un article de primera necessitat, incideix molt directament sobre l'índex de preus al consum.

Arran d'aquests fets, segons em comenta Julian Pechoberto, un dels grangers més actius de la comarca, els ramaders dels Ports estan molestos amb l'actuació del

govern perquè amb estos preus, sobre les 140 pts./kg., no es pot treballar.

A més, és curiós que Espanya no pot exportar carn de bacó al Mercat Comú i, en canvi, ells sí que ho poden fer.

El passat mes de novembre, aprofitant una excursió a Barcelona per visitar la Fira Agrícola-Ramadera, alguns ramaders, entre ells una petita representació dels Ports, es van concentrar a la plaça Espanya per protestar d'esta política d'importació de carn que tant fot al ramader dels Ports.

Algun dels assistents es lamentava que de tres autobusos que hi van acudir de la nostra comarca tan

sols una dotzena de persones es manifestaven i, amb un tò un poc amarg, afegia: «¡quan més fotuts més contents!».

Per a mitjans de desembre estava prevista una manifestació a Madrid però la manca de conscienciació dels propis afectats va ser la causa de que al final es suspengués la protesta.

I jo em pregunto ¿per què serà el sector agrícola-ramader el més desprotegit?, ¿no serà que la gent del camp som els més resignats de tota la població? Si els ramaders feren tant de soroll com els treballadors industrials ¿no se'ls faria més cas?

Josep Mª Zapater

Autor: J.M.Z.

LA BÚSTIA

Obrim una nova secció que donarà compte dels materials que arriben a l'Apartat de Correus nº 18. Si hi ha alguna cosa que us interesse, només cal que ens la demaneu. A més, també reproduïrem les cartes que es dirigeixen als lectors, o que aporten alguna informació d'utilitat.

REVISTES: Ens envien puntualment la revista *CANFALI*. Els agraïm la deferència, perquè nosaltres eixim 5 vegades a l'any, i ells més d'una vegada a la setmana.

– **DEBATS:** Els dos últims números.

L'ECONÒMIC.

Els exemplars de les revistes, com no hi ha biblioteca, els deixem al local de la gent major a la Casa Ciutadana.

CARTES: La publicació a la secció de Cartes al Director d'un resum del monogràfic sobre la contaminació a *El temps*, *l'Avui*, *Cartelera Turia*, *El periódico* entre d'altres, ha estat la causa de moltes cartes.

– *Alternativa verda* (Moviment Ecologista de Catalunya) ens envia una cronologia detallada de tots els passos que han fet per a plantar cara a l'agressió ecològica de la Central Tèrmica de Ceres (Berguedà). Pot-

ser sigui la predicació de les burles que haurem de patir.

– Dues empreses de tècniques de contaminació i higiene industrial s'interessen pel tema de la contaminació (TECOHINSA i General de Tècniques Energètiques). Esta última ens envia un dossier amb diferents cartes dirigides a ENDESA i als alcaldes de diverses poblacions; així com una explicació de com es redueix el sofre instantàniament.

– *Amics de Joan Ballester i Canals* ens fa arribar dos fulls, un dedicat a Joan Fuster i l'altre «Com ens han governat des d'Almança».

– L'Escola-Taller de Traiguera ens tramet el cartell i el díptic de presentació de l'escola i ens diu al final de la carta «Confiem en que la vostra tasca de difusió i informació serveixca per a conscienciar a la gent de la importància que té la conservació del Patrimoni».

– També ens ha fet arribar la «Declaració universal dels drets de l'animal».

– Carles Ripollés Querol ens escriu la següent carta.

Sóc subscriptor d'«AU» i a la meua fitxa dec constar com NO SOCI de l'Ass. Cult. etc. etc.

Serviu-vos donar-me d'alta com a soci de l'esmentada ASSOCIACIÓ CULTURAL i COMISSIÓ de NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA DELS PORTS.

Jo sempre he pensat que per solucionar els problemes de casa no han de venir gent de fora. Per això no m'havia fet soci. Però com que no sóc foraster del tot, i veient la situació, especialment després del monogràfic 3, me sumo a la lluita en defensa de la nostra llengua, en l'esperança de tornar-me a donar baixa prompte, perquè les causes hagen desaparegut.

Precisament el monogràfic tercer me va donar unes ganes enormes d'escriure, que van quedar calmades al vore l'article de Manola Rodríguez, on se diu, quasi paraula per paraula, tot allò que volia dir.

Especialment greu és el sentit eixe d'inferioritat. I si més amunt del riu de la Sénia és Catalunya, més avall és País Valencià. I me pareix que tant homes i dones som els valencians com els catalans. I jo, a més a més, també puc dir que tant som els catalans com els valencians. L'orde dels factors no altere el producte. O sí?

JOVENIVOL
moda

TEJIDOS *Vinales*

Segura Barreda, 1
San Nicolás, 22 - Tel. 16 00 63 - MORELLA (Castellón)

BLASCO DE ALAGON, 41
Tel. 160710 MORELLA

També hem rebut aquesta altra Carta:

El dia 18 de novembre de 1987 vaig enviar una carta al Director de la Revista Vallivana sobre unes quantes qüestions referents al N° 2 de setembre/octubre amb l'expressió desig que fore publicada. Advertia en la carta que, en cas de no publicar-la, l'enviaria a un altre medi de difusió local.

Ara és l'hora que a la revista Vallivana no ha cixit res. Per això la faig arribar a la Revista AU!

CARTA AL DIRECTOR de la revista «VALLIVANA».

Sr. Director:

Em dirigisc a vostè per expressar-li la meua estranyesa sobre unes quantes coses de la revista.

La primera es referix a la condensació de dos mesos (setembre i

octubre) en un sol número de la revista. Tinc la sensació que sempre hi ha molts temes de comentari, que s'han de tractar i que poden donar motiu per omplir moltes pàgines. Parlo, naturalment, de les festes d'agost, dels ninots i dels seus versos, de l'Anunci, de les carrosses, del treball i l'entusiasme de la gent de Morella, etc...

La segona cosa fa referència al que m'apareix com una discriminació d'articles: No encerto a pensar si és que hi ha articles de primera i de segona, o si el que compta és l'autor, el tema o la llengua amb la qual s'escriu.

Encara em vull referir a un tercer tema. Si a la revista es posen els noms i les classificacions detallades dels participants al Trial, si ixen totes les precisions referents a la «Corrida» de bous amb els noms de l'organitzador, l'amo dels bous, etc... Si es ressenyen els noms i detalls dels guanyadors del concurs

fotogràfic... Per què no es posen els noms dels solistes del concert del dijous dia 27 d'agost? Per què no es fa cap referència als Morellans, que dedicant tota una sèrie d'hores i esforços, van fer possible el Cor i el Concert final del Festival de Música de Morella?

També resulta curiós que es done com a notícia un fet que no es va produir. L'obra «Proveçó del Corpus» no s'ha interpretat mai a Morella. No em consta si s'ha fet a altres llocs.

Bé, Senyor Director, li escric tot això perquè la revista m'interessa i crec que és millorable. De no ser aixina, no em faria perdre ni cinc minuts del meu temps. Per altre costat crec que cal potenciar molt el que fa de motiu del subtítol: **Publicación MENSUAL de divulgación LOCAL...**

Atentament

Julia Pastor Aguilar

SUBSCRIVIU-VOS A LA REVISTA AU!

Ompliu els dos blocs:

NOM _____

DOMICILI _____

POBLACIÓ (i Codi postal) _____

Se subscriu a la revista de la comarca dels Ports AU² pel període d'un any (cinc números: els quatre habituals més un extraordinari d'estiu. Aquest primer), prorrogable, si no hi ha ordre en contra, per un import de 1.000 pessetes.

Aquesta subscripció li dona dret (sense haver d'abonar res més) a ser soci de l'Associació Cultural i Comissió de Normalització Lingüística dels Ports, podent participar d'aquesta manera en l'organització de les activitats i en l'elecció (bé personalment o bé per correu) dels càrrecs de la Junta Directiva.

Feu un cercle a l'opció que trieu:

- Vol ser membre de l'Associació
- No vol ser membre de l'Associació

Els donans que paguen amb càrrec al meu compte els rebuts que presentarà anualment l'Associació Cultural i Comissió de Normalització Lingüística dels Ports.

CAIXA O BANC _____

N° DE LLIBRETA O COMPTE _____

CARRER _____

POBLACIÓ _____

de _____ de 1988.

Firma

NOM _____

DOMICILI _____

POBLACIÓ (i Codi postal) _____

Se subscriu a la revista comarcal dels Ports AU² pel període d'un any (cinc números, aquest primer), prorrogable, si no hi ha ordre en contra, per un import de 1.000 pessetes.

Els donans que paguen amb càrrec al meu compte els rebuts que presentarà anualment l'Associació Cultural i Comissió de Normalització Lingüística dels Ports.

CAIXA O BANC _____

N° DE LLIBRETA O COMPTE _____

CARRER _____

POBLACIÓ _____

de _____ de 1988.

Firma

DADES

Destí dels emigrants de la Comarca. Un exemple il·lustratiu: Vallibona

Aprofitant les dades aparegudes en el «llibre» de festes d'Agost de Vallibona, fem un petit resum que il·lustre el que es digué en el monogràfic del número passat referit a la distribució de la gent emigrada.

Aquestes dades corresponen al nº de famílies i no eixí a persones censades. Agost, 1987. Total de famílies: 334.

Quede manifesta la tendència majoritària d'emigrants dirigits a Catalunya, Castelló i pobles de les seues comarques i el reduïdíssim percentatge que es dirigeix a d'altres llocs del País Valencià. Sent Vallibona el poble més pròxim al «Baix Maestrat» el nº de famílies que es dirigeixen cap a aquesta comarca i sud de Tarragona és també més elevat que el d'altres pobles situats més a l'interior.

Carme Segura

	Famílies
Vallibona	58
Vinaròs	86
Benicarló	8
Sant Rafel del Riu	1
Xert	2
Rosell	2
Torreblanca	1
Morella	5
Castelló	34
Vila-Real	3
Almassora	1
Onda	1
Oropesa	2
Betxí	4
Comarques de Terol	2
" de Tarragona	36
" de Barcelona	67
" de València	7
" de Girona	2
França	12

RESUM DEL MOVIMENT PARROQUIAL ANY 1987

	Batejos	Matrimonis	Defuncions
Castellfort	2	3	2
Cinctorres	6	2	12
El Forcall	12	3	15
Herbers	0	0	7
Morella	16	12	46
Olocau	1	0	3
Ortells	1	0	3
Palanques	0	0	0
Portell	5	5	3
Sorita	2	4 (a la Balma)	6
Vallibona	0	2	6
Vilafranca	27	15	38
Villores	2	1	3
Xiva	0	0	2

PASTISSERIA

CASA GORRETA

JOAQUÍN ANDRÉS

DES DEL 1900
L'AUTÈNTIC FLAÓ MORELLÀ
Marquesa F. Sol, 2

MORELLA - Tel. 16 01 74

**CAFETERIA
CERVESERIA
MARISQUERIA
FREGIDURIA**

«Rourera»

Blasco de Alagón, 22 - Tel. 16 03 08

Especialitat en tapes de cuina i mariscs

El millor de Ca Rourera, la seua clientela

Cultura

L'ASSOCIACIÓ CULTURAL I COMISSIÓ DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA DELS PORTS CONVOQUE 2 CONCURSOS. PARTICÍPEU!!!

IV CONCURS LITERARI «VINT-I-CINC D'ABRIL»

Si bé cix mateix dia de l'any 1707 va significar la pèrdua de les nostres llibertats com a poble; ara, amb ànim de victòria, volem continuar la recuperació de la nostra llengua i cultura amb la participació plena de tots vosaltres.

BASES

1^a.- Podrà participar qualsevol alumne de la comarca dels Ports d'E.G.B., B.U.P., F.P. i C.O.U., Escola-Taller, Universitat Popular (i totes les persones, de qualsevol edat, a la SECCIÓ OBERTA).

2^a.- El TEMA és lliure.

3^a.- Els PREMIS seran els següents:

- 1 per a cada curs d'E.G.B.
- 1 de prosa per a cada curs de B.U.P., F.P. i C.O.U., i un de poesia.
- 1 de prosa i un de poesia per als alumnes de l'Escola-Taller, Uni-

versitat Popular i als participants a la Secció oberta.

Es donaran el dia 25 d'abril a les 12'30 a la Casa Ciurana.

4^a.- FORMA: les obres seran escrites en valencià, presentades a màquina a doble espai (els d'E.G.B. podran fer-ho a mà).

- Es pot participar tant a prosa com a poesia amb tantes composicions com es vulgue.

- Els originals es podran donar als respectius professors fins el dia 25 de març.

- L'extensió dels treballs és lliure, però es recomana que els de prosa de majors de 14 anys siguen com a mínim d'un full; els de poesia d'un poema, com a mínim.-

- Els treballs finalistes (dos o tres per cada aula) seran seleccionats pels respectius professors, i es presentaran a la fase final manera anònima i amb un lema. En un sobre a part, constarà, a l'interior, el nom de l'autor, domicili particular i curs; a l'exterior, figurarà el lema. Es donaran abans del 14 d'abril a les persones que han repartit aquestes bases.

- Els treballs de la SECCIÓ OBERTA es podran presentar a la Casa Ciurana (Tercera Planta) a la

Conselleria de Cultura, als professors de la Universitat Popular, o bé a l'Apartat de Correus nº 18. 12300 Morella.

5^a.- JURAT: En la primera fase serà jurat cada professor. En la fase final estarà format per un professor d'E.G.B., un professor de B.U.P., un de la Universitat Popular, un de l'Escola Taller, i un membre de l'Associació Cultural i Comissió de Normalització Lingüística dels Ports.

II CONCURS «REPLEGUEM EL SABER DEL NOSTRE POBLE».

Sobre dites i refranys dels Ports.

Aquest any tractarà dels que fan referència al treball i a la «perea», als diners i al menjar i al beure. Es poden replegar dels temes que es vulguen. Les bases són les mateixes que les del concurs literari. Es donaran premis als millors treballs individuals i del curs sencer. També es donarà el I PREMI AU! A LA RECUPERACIÓ DEL PATRIMONI ORAL, a les persones que aïgen aportat més dites a la convocatòria de la revista.

Encara esteu a temps per a participar!

Els Ports, a 22 de gener de 1988

Assemblea General de l'Associació Cultural i Comissió de Normalització Lingüística dels Ports

Va tenir lloc el dia 2 de gener de 1988 a la Casa Ciurana, a Morella. Els acords, més importants que es van prendre van fer referència a l'organització d'activitats per a enguany, que estan en funció de la quantia de la subvenció sol·licitada a la Conselleria de Cultura de la Generalitat Valenciana. Així com l'extensió de les activitats al major nombre possible de pobles. Per a la qual cosa es demana que totes les persones que organitzen alguna activitat a la comarca estiguen relacionades. Encara que hi hage Associacions locals, del funcionament

coordinat n'eixirem tots beneficiats.

Per a tenir mínimament assegurada la coordinació es va acordar que tots els membres de l'Equip de Redacció entraren a formar part de la Junta Directiva, i que serviren com a enllaços entre els diferents pobles.

Es va analitzar el notable augment de socis, però encara es va subratllar la importància de l'adhesió de nous membres per a tenir un pes específic fàcilment demostrable, i que vage més enllà de l'aprovació silenciosa. Per a la qual cosa

DEMANEM que totes les persones que estiguen d'acord amb la línia d'actuació de l'Associació, ens escriguen adherint-se. No cal pagar res més que la subscripció de la revista AU! i, per a emprendre projectes més ambiciosos ens és imprescindible el suport de les persones que tinguen alguna relació, encara que només sigui afectiva, amb la comarca dels Ports.

Les activitats més immediates són l'organització del IV Concurs Literari «Vint-i-cinc d'abril» i del II Concurs «Repleguem el Saber del nostre poble», dels quals teniu informació en un altre article.

Els refranys

Ens han tornat a enviar nous reculls de refranys. La joventut local de Castell de Cabres ens ha fet arribar un voluminós treball, molt ben fet, que replegue diferents camps com el temps, el treball, el menjar, els diners, els consells... També la nostra bona col·laboradora Domi Pastor ens ha escrit un grapat de dites que fan referència al temps. Les anirem publicant totes.

Hem d'agrair la vostra participació, però també volem animar-vos a escriure'ns, si anem a aquest ritme podrem publicar-los en un llibre. A més participareu en el **I PREMI AU! A LA RECUPERACIÓ DEL PATRIMONI ORAL**, que es farà públic el dia 25 d'abril d'enguany, juntament amb els quarts premis literaris d'eixe mateix dia i del II Concurs «Repleguem el saber del nostre poble».

REFRANYS DEL CURS DE L'ANY

Les dites d'esta secció són les que han aportat Alicia Altaba, els joves de Castell de Cabres, Domi Pastor i Ernest Querol. També s'han extret del llibre de Manuel Sanchis Guarnier *Calendari de refranys*. Editorial Barcino els que done com a replegats a Morella.

*Ser més curt que el dia Sant Tomàs.
A Nadal, casa bèstia al seu corral.
Per Nadal, un pas de pardal, i per Sant Esteve, un pas de llibre.*

*Al Reis, bèstia el qui no ho coneix.
A Sant Antoni, un pas de dimoni.
A Santa Maria, hora i mitja creix el dia (2 de febrer).
De Nadal a Sant Julià, tretze dies n'hi ha.
De Nadal a Sant Julià, el tord se'n va.
Sant Silvestre, agarra el porc pel cabestre.*

Gener:

*Qui treballa el dia de Cap d'any, treballa tot l'any.
A Sant Tomàs, agafa el porquet del nas.
Pel giner, tanca la porta i encén el braser.
Giner i febrer, marit i muller.
Els sants de giner, porten capa i barret.
Febres de giner, ganàncies de fosser.
Pluja pel giner, cada gota val un diner.
Aigua de giner, poc blat al graner.
Qui ni pa ni oli té, passa un mal giner.*

Febrer:

*Per febrer, un dia dolent i l'altre també.
Si trone pel febrer, apuntala el graner.
A febrer, si no ha fet fred, l'ha de fer.
A febrer creix el dia, el fred i la fam.
Al febrer tapa't bé.
Aigua al febrer, civada al graner.
A Sant Maties, tan llargues són les nits com els dies.
A Sant Maties, entre el sol per les ombries.
Novembre, març i febrer, s'avenen d'allò més bé.
El febrer, te l'ha de fer.
Ser més curt que el mes de febrer.
Trons en febrer, amanix lo graner.
Pel febrer, abriga't bé.
Per Santa Àgèda, planta alfàbega,
la xica garrida, la té eixida,*

*i la galana, transplantada.
Si el febrer no febreja, el març, marceja.
Al febrer, ja ix la herba pel racer.
Si la Candelera plora, tres mesos de mala hora.
Si la Candelera riu, entor-te'n al niu.
Tant si plora, com si no plora, tres mesos de mala hora.
Si la Candelera plora, l'hivern, fora; però tant si plora
/com si riu, ja ve l'estiu.
Carnestoltes, quinze voltes i Nadal de mes a mes; tots els
/dies foren festes i els diumenges que plogués.*

Març:

*Ni dona desvergonyida, ni planta en març florida.
Març ventós i abril pluvios, a l'amo fan orgullós.
Trons al març, amaneix barcella i cabàs.
Al març, cada ovel·la, amb sa parella.
Trons a març, fred en abril i maig.*

REFRANYS DEL TREBALL

Continuem en aquest camp, però ara reproduïrem les dites que ens ha enviat la joventut local de Castell de Cabres:

*Qui molt abarca, poc apreta.
Qui de jove no treballa, de vell dorm a la palla.
Qui dorm i no treballa, molts camins badalla.
Tot és bo saber-ho fer i a ningú haver de menester.
Faena feta, no destorba.
Més val manya que força.
Lo que un fa l'altre ho desfà.
Del que sembraràs, colliràs.
Qui no n'arreplega una, mai en tindrà dos.
Com sembraràs, colliràs (si no apedrega).
El que es fa de nit, de dia es veu.
Qui fa el que pot, no està obligat a més.*

ELS POBLES DELS PORTS PARLEN ELS UNS DELS ALTRES

Al Forcall diuen:
Villores, canta i no plores.

ELECTRODOMÈSTICS MANERO

**ARA VENDA
AL CARRER
BLASCO D'ALAGON**

Telèfon 16 01 02

OPINIÓ

Senyals de Circulació

Quasi tots els que tenim cotxe, quan anem a un altre poble i ens trobem algun senyal de circulació, no passem, no estacionem, etc. la respectem. Ja dic que quasi tots, perquè sempre hi ha que per no respectar, no respecte ni...

Ara bé, quan un està al «seu» poble ja és una altra cosa; aleshores, el respecte, les bones costums, tot allò que ens van ensenyar mentre apreníem a conduir, ens ho passem per baix cama, per no dir altres llocs. Per què? Jo diria que per diversos motius: 1) Perquè un està al «seu poble» i fa el que li rote, i «que vol dir açò de no poder passar per ací o no poder aparcar allà, si jo tinc la casa ahí o si vaig fins la porta d'algun bar a beure; o que més done que sigue diumenge i estigues la senyal de no passar i hage gent passejant i xiquets jugant pel carrer; jo vaig amb el meu cotxe, i mireu que «majo» que és, i els altres ja s'apar-

taran». 2) Perquè un no sap –o no vol saber– que el poble és de tots, és a dir, no MEU, sinó NOSTRE. 3) Perquè hi ha una falta de respecte al més dèbil, en aquest cas el peatí, que sempre és el que ha d'apartarse. 4) Perquè un no sap creure –en aquest cas al senyal– si després no el castiguen –en aquest cas la multa–; o si no, vegeu que va passar al carrer de La Sabateria. 5) Perquè molta gent viu exclusivament la seua comoditat, i és aleshores quan deixa el cotxe mal aparcat –ah!, però davant de sa casa–, o passe per on no es pot; o el deixa dins dels porxes i els que van per dins, si plou, que es banyen; o el deixa davant l'església, i si algú va a vore la magnífica porta, puix que es fotegue, o que es compre una postal si no pot fer «la foto».

Morella no és un poble que està fet per als cotxes; està pensat i fet perquè les persones puguen anar

sense presses a tots els llocs sense tardar més de 10 minuts; per a què les persones –els peatons en aquest cas– passegen i vagen pels carrers sense sentir-se atropellats, com passe a les grans ciutats. Però entre tots –començant per les autoritats que van deixar desfer costes i carrers per deixar passar cotxes– l'estem convertint en allò per al que no està feta, ni preparada.

Camions que repartixen, cotxes que van i vénen; ¿són tots necessaris? Hi ha pobles per ahí, pobles amb interès turístic i arquitectònic, on la circulació està controlada racionalment, i fins i tot pobles on entrar amb el cotxe és quasi impossible, i, no obstant, estan plens de gent visitant-los. S'ha estudiat ací el problema?; perquè tan sols amb cepets i amb multes, no s'arreglarà el problema.

M. G.

Les escombraries: Un tema pendent

Quan vas pels voltants dels pobles, és norma quasi general el trobar-se amb el mateix espectacle que et fa donar compte de la poca educació d'urbanitat que té este país, amb eixos muntons de llauanes, plàstics i l'obra d'algun «ben pensant» que per a que no es face tan gran el montó esclafe una botella de vidre contra la paret.

I un es pare a reflexionar i li ve al pensament que: tan poca gent que som i tanta merda que produïm!

No vull donar ací lliçons d'urbanitat a ningú, solament intento aportar alguna cosa o suggerir que més gent cavil·le solucions, que de segur que n'hi hauran.

Si no tinc un mal entès, per part de l'administració, existeix un projecte de mancomunitat per construir un abocador únic, amb un vehicle que replegués les escombraries determinats dies a la setmana en cada poble.

Amb això s'aconseguiria llevar els petits abocadors dels pobles que generalment estan massa prop d'ells.

Però este projecte, penso jo que presente l'inconvenient de ¿qui serà el que se carregue el mort del nou abocador?, i si s'aparte dels centres urbans, també embrutariem una zona que s'havia de conservar neta!

Tot i això, perdoneu l'atreviment, vaig a proposar un sistema que amb un poc de voluntat de participació dels ciutadans, veritables responsables del fem, es podria solucionar, en part, el problema.

El procediment que proposo és el de la recollida selectiva de les deixalles, un pla assajat i en funcionament en algunes ciutats espanyoles.

Així per damunt, consisteix en separar ja en casa en diferents bosses de distints colors el que són res-

tes orgàniques (biodegradables), plàstics i llauanes i en contenidors especials el vidre i el paper que a l'estar separats, es podran vendre de manera que es sufragaran, en part, les despeses de les bosses i els contenidors i, al mateix temps, la gent participe del bonic acte del reciclatge.

Amb les restes orgàniques, lliures de vidres, plàstics i altres, en cremar-se generaran un «humus» que resulte ser un bon abonament.

Com vos deia abans, perdoneu l'atreviment d'haver-me pres la llibertat de fer esta proposta, però solament volia aportar alguna cosa per fer més saludables els nostres pobles i la nostra comarca.

Sols desitjaria que les autoritats locals actuaren més enèrgicament amb els abocadors incontrolats.

Salut i alegria

Martin Surroca

Els alumnes de Cinctorres i la Segona Etapa de l'E.G.B.

Parlem amb un grup de pares de Cinctorres que volen manifestar la seua opinió i preocupacions pel que respecta a l'educació dels seus fills i filles una vegada els arribe el temps de fer la Segona Etapa de l'E.G.B.

Des que començaren les concentracions escolars, els alumnes de 2ª Etapa de Cinctorres es traslladen diàriament a Morella. Hi ha divisió d'opinions en quant als avantatges o inconvenients que aquest trasllat supose per al procés educatiu dels xiquets. No entrem ara en aquest debat, ni tampoc en les diferents alternatives que podrien plantejar-se com puguem ser el que alguna assignatura la donés un mateix professor a distints pobles, etc. Avui en dia Cinctorres és l'únic poble de la comarca on es produeix aquest desplaçament, i aquestes són algunes puntualitzacions respecte a la situació actual que aquests pares volen remarcar:

a) Transport: El transport diari s'està fent en un autobús vell, només amb el xòfer, sense d'altre acompanyant. Les gestions per a aconseguir un acompanyant han estat desestimades o senzillament ignorades, així com l'oferiment de ser una mare qui acompanyés als xiquets en el trajecte.

b) Menjador: El menjador escolar és fora del recinte on s'imparteixen les classes (el que ere nou va caure, i aquest està declarat en runes). Això comporta que els xiquets van sols per Morella tot el temps que ve bé. Acudeixen als bars, fan tard al menjador... Els pares creuen que els xiquets no haurien d'estar mai sols, sense una per-

sona gran que estiguere al seu càrrec. D'altra banda, les assegurances no cobreixen danys que puguem produir-se fora del recinte escolar.

c) Ensenyament en valencià: Actualment a preescolar a Cinctorres s'està fent l'ensenyament en valencià i en 1ª Etapa les assignatures de socials. Hi ha presa l'opció de la llengua pròpia com a primera llengua en el procés d'aprenentatge. Què passarà quan aquests alumnes arriben a Morella a fer la 2ª Etapa? Els ànims allí estan revolts. Se'ls respectarà aquesta opció? Aquest curs ni tan sols han tingut professor de valencià el primer trimestre.

d) Anglès/Francès: Al col·legi de Morella es done únicament el francès. Això no és massa problema per als alumnes que són d'allí, ja que en eixir de classe poden assistir a classes particulars. Els alumnes d'ací no tenen esta opció.

Aquests són alguns punts que preocupen a molts pares i que volen manifestar.

Pot ser caldríe, però, que es plantejaren l'estar presents en l'APA del col·legi d'E.G.B. de Morella i poder presentar aquestes qüestions al Consell Escolar per tractar de solventar-les.

Una altra qüestió serà plantejar-se seriosament l'opció de fer la 2ª Etapa ací al poble (si encara es pot elegir) o plantejar-se altres alternatives, però si segueixen desplaçant-se a Morella, almenys que sigue amb unes condicions mínimes.

C. SEGURA

Educació d'adults

A l'últim número d'aquesta revista, dedicat a l'educació, no van aparèixer les activitats que es fan a nivell d'adults perquè encara no les podíem concretar.

Depenem de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència i de la Diputació de Castelló. Col·laboren també els respectius ajuntaments. Es tracte d'ensenyaments especials, no reglats majoritàriament, que s'han de fer en horaris de treball de vesprada-nit. La seua posta en marxa se fa quan se pot.

Són els cursos nomenats d'E.P.A. i Universitat Popular que s'imparteixen des de fa ja quatre anys.

La seua característica principal és la participació activa de tots els majors de setze anys implicats en el procés d'aprenentatge. Activitats culturals organitzades segons els interessos dels diferents grups.

Així estan funcionant actualment a Benassal, Vilafranca i Morella. A més de cursos a Forcall, La Mata i Cinctorres. En total uns 500 alumnes adults són els que estan beneficiant-se a les comarques dels Ports i Alt Maestrat; en coordinació, per fer més efectius els recursos de que disposem.

Els monitors –responsables de cada grup– són gent dels mateixos pobles i que s'adapten a les condicions i demandes existents.

Estan donant-se classes d'alfabetització, graduat escolar, dibuix i pintura, fotografia, fang, mecano-grafia, tall i confecció, manualitats, mecànica, cuina, informàtica, ioga, valencià i anglès. A més a més d'altres activitats ocasionals com conferències, exposicions, excursions, curssets, etc. que s'anuncien oportunament a cada poble.

L'objectiu fonamental és l'animació socio-cultural que hem de fer entre tots, participant activament, per a què, a més a més dels bars, discoteques i tele, siguem capaços de dinamitzar altres activitats locals formatives, on es passe bé. Contribuint al desenvolupament i progrés de persones i societat. Amb el lema «ENCARA ESTÀS A TEMPS».

Ernest Blanch.
Coordinador d'E.P.A.

Les lliçons portenques de Miquel Peris

Lluís Meseguer

**Dedicat a la revista «Au!»,
demanant perdó per
no haver-hi escrit abans**

L'últim dia de l'any passat va morir, al seu Castelló, el mestre i poeta Miquel Peris Segarra. Castelló, la capital de la comarca de la Plana, perd amb ell una de les últimes expressions simbòliques de la seua cultura tradicional i històrica. Amb ell mor una mica el Castelló potser més autèntic. El Castelló, cal dir-ho, que no ha sabut adaptar-se a la seua evolució de poble llaurador i senzill a ciutat moderna i actual. I sobretot, mor aquell Castelló, potser amable i ple d'harmonies, però incapaç de ser autèntica capital de la Plana i de la «província» que Madrid li va «regalar» l'any 1833. Potser, per tant, el millor homenatge, que no siga un mer epitafi, que des dels Ports de Morella podem fer al poeta de la Plana no ha de ser un epitafi sinó un aprenentatge: el de les preguntes que la seua vida deixa volant per l'eternitat, o per la història, tant s'hi val. Aquestes preguntes, ja que Miquel Peris era mestre, podem anomenar-les lliçons.

La primera és, justament, la necessitat de convertir el treball en capacitat creativa. És a dir: així com Miquel Peris concebia el seu treball de mestre com un instrument socialitzador, creador, alliberador, sembrador de futur, els Ports poden ser un espai on superar les concepcions passives de la vida, típiques de les ciutats, i motivar, per les incerteses del futur, les voluntats i les capacitats. En certa manera, si un mestre parteix de la hipòtesi de la necessitat de crear un món nou, els pobles dels Ports necessiten imperiosament un nou estil, una nova manera de viure-hi i treballar-hi.

La segona és, potser, la importància del compromís personal, i si cal polític, cultural o social, per la terra i pel poble. Exactament, les dues cares del compromís: un amor incontrovertible per la terra i la defensa no d'interessos no compartits sinó d'esperances o il·lusions de tots. Difícilment, a més, pot creure en la sembra de futurs que fuig de llibertats. De totes les llibertats: les de la pròpia terra i les de totes les terres del món.

La tercera és, ben segur, la de la poesia en un món tan complicat com l'actual. Més que res, perquè la poesia es fa amb llenguatge. I la llengua és el patrimoni fonamental, essencial, definitori d'un poble. Per a saber com està un poble només cal observar què en fa, de la seua llengua. I per tant, un poeta, la poesia mateixa és una negació de la mort d'un poble i l'afirmació universal dels goigs i les desgràcies de la seua existència... Sobretot, però, la poesia, i l'art i qualsevol altra il·lusió, útil o inútil, implica una certa rebel·lió contra els límits i les mediocritats, una certa exigència d'horitzons oberts i inacabables, una certa demanda d'infinit. D'infinit com el de la mar, que era un dels símbols més importants del poeta Miquel Peris.

I ja que parlem de la mar, la quarta lliçó que una mort, la d'un poeta de la Plana, pot reportar als qui des dels Ports necessitem viure també per l'esperança, és la derivada de les idees nascudes, al llarg dels segles, a la vora de la mar Mediterrània. Encara que pugui parèixer estrany, elles les idees nascudes a la vora de la mar, governen els pensaments i els sentiments més profunds de les terres muntanyenques que, també al llarg dels segles, han treballat els homes i les dones dels Ports. Més enllà de la serietat i el rigor (i la immensa capacitat de treball, i tantes altres coses) tantes vegades tòpicament i fredament atribuïdes a la nostra gent de la muntanya, o als nostres veïns aragonesos, els conceptes mediterranis, formats i definits pels grecs i els romans, els àrabs i els jueus, els nord-africans i els sudeuropeus, formen part inseparable del comportament social i personal dels

nostres pobles. Conceptes com el de la ironia, que serveix per a conformar-se millor amb les limitacions de la vida humana, o la mesura, signe de civilització i, per tant, de capacitat assumida de control de la vida. Mesura que (dit siga, en part, per a contentar a tota classe de lectors) és també la base sobre la qual s'alça també la subversió, la festa, el plaer, la revolta i la passió, o siga, les grans aportacions del caràcter mediterrani.

De tot això, de ser mestre, valencianista, poeta i vividor, Miquel Peris n'entenia molt. La seua vida era, per als qui el coneixien, una espècie de retòrica de la dignitat. Dignitat: aquella difícil qualitat més important que cap quantitat de la vida. Més que cap: més que la quantitat de llibres escrits, més que la quantitat de diners o de grandeses, més que la quantitat de mèrits i de poders.

Una qualitat, la dignitat, que no tinc inconvenient, ben al contrari, a demanar, a exigir, a desitjar com a caràcter etern, etern com la mar, de la Plana, etern com les muntanyes dels Ports.

Drogueria

**Pintures
Garcia**

Articles per a Belles Arts

C/ Zaporta, 15 - Tel. 16 08 73
MORELLA

ECOLOGIA

Loció de sofre i altres expolis

"Però els ecologistes han comès l'error de tenir raó massa prompte, i els arguments exposats pels industrials pareixen de manera immediata més pertinents, en aquest període d'instabilitat econòmica en el qual la lluita contra la inflació no estimula a invertir en la tecnologia anticontaminant", escriu el 1977 el francès JEAN-MARIE PELT, biòleg i ecologista. Després, continuava parlant de la "difusió" de responsabilitats a l'hora de la degradació de l'entorn global.

Per desgràcia, poc, o no gens, han canviat les coses en deu anys, i el que es va dir és plenament aplicable a la deterioració ambiental que pateix la província de Terol, en gran part causat per la central tèrmica d'Andorra i pel tipus d'explotació dels recursos que origine: humans, carbó i aigua.

Després d'alguns anys de denúncia i de pressió social de milers d'hectàrees de bosc destruïdes, d'informes i estudis, de danys contradictoris, de negatives en redó d'ENDESA o de l'Administració a reconèixer la nocivitat de les emissions de la tèrmica i la possible relació d'aquestes amb la mort del bosc; després de tot això, el ministre d'Obres Públiques ve a dir la confluència de factors en la contaminació dels Ports, sense excloure la tèrmica (difusió de responsabilitats) i afegeix que les emissions de sofre no mai han superat els límits legals.

No pot resultar més "peregrí" i ingenu, per part de tot un ministre, de parlar de límits legals sabent com s'estableixen. Valguen com a il·lustració les declaracions del Director de Medi

Ambient, Martínez Salcedo, dient que Espanya, per a l'any 2010, podrà complir les recomanacions del Consell de Medi Ambient de la CEE sobre límits d'emissions de sofre en grans instal·lacions. A més del que costarà. Quins patrons guiaven les ments preclares que ens administren?

Les declaracions del Ministre d'Obres públiques, afegides al compromís adoptat per ENDESA, després de la reunió de la Comissió de Seguiment de la situació Ambiental als Ports, per a disminuir les emissions perjudicials, eliminar el sofre del carbó i reduir les emissions en els períodes de creixement vegetal, no són res més que una manera elegant d'admetre la culpabilitat de la tèrmica, però sense fer-ho.

L'afany i la propaganda posats per a donar a conèixer l'existència d'electrofiltres en la central per a eliminar partícules, del parc d'homogeneïtzat, de la rentadora de carbó, de la investigació en la nova tecnologia de combustió en el "jaç fluit", etc. done la idea dels criteris matussers amb els que es va cremar i es crema el carbó de Terol, per tantes coses com no es feen, beneficis que ja han fugit.

A tot això se sume que les presses amb les que es van imposar les noves tècniques de tractament del carbó van impedir d'adoptar solucions netes. D'on s'obtidran i on s'abocaran, per exemple, les aigües residuals del rentat del carbó? rebran el colp final els escassos caudals de l'Escriz i el Martín?

Queden d'altres interrogants no menys difícils, potser ocults per la quantitat i fama del SO₂. Com reacciona aquest gas?, on es disposa? quines quantitats de CO₂ i CO s'emeten?,

quins derivats del nitrògen i restes d'hidrocarburs són llançats a l'atmosfera?, com reaccionen aquests compostos entre ells?, com reaccionen amb la llum i la humitat? s'han previst els efectes d'aquests productes a la llarga sobre la salut humana, sobre el clima, sobre l'atmosfera?, se sap si la pol·lució supera la capacitat d'absorció de l'ecosistema? Com veem, la tècnica i el desenvolupament s'expandeixen des del desconeixement i l'oportunisme.

Però no tot quede ahí: on estan els informes sobre els mals del NILU, de les Diputacions, de l'ICONA, de les Universitats?, on estan els estudis encarregats per ENDESA a AMBIO S.A., quan han cobrat els investigadors d'AMBIO?, quants dies a l'any funcionen les estacions de control? entre quins límits treballen?...

Com veem, un cúmul d'interrogants sustenten l'enorme drac que, com tot gegantisme, és la natural evolució dels desenvolupaments incontrolats i que porten a esglaons terminals en estar dirigits per petites ments, incapaces de pensar ecològicament, globalment i integrada, de preveure i, per suposat, incapaces de sospitar ni tan sols l'existència d'un medi ambient amb complexes interrelacions.

La magnitud de les necessitats de combustible per a la tèrmica, i només el buscar beneficis empresarials, fan que l'explotació del carbó necessari, passe de ser una activitat predatoria més, a un autèntic expoli. El tema és molt greu, donat que es tracte del carbó, un recurs natural no renovable, que és explotat ara sense cap previsió de futur i sense considerar la seua finitud.

En aquest aspecte, Terol actua com a regió "Perifèrica", productora i exportadora d'uns bens destinats a cobrir la demanda exterior dels allunyats centres dominants econòmics i de consum. El concepte de "perifèria" està àmpliament documentat pels economistes i sociòlegs, afondant les seues arrels en els períodes genuïnament colonials i mercantilistes, o actualment, en les situacions observables en els països subdesenvolupats o del "tercer món".

La importància de les regions perifèriques es deu exclusivament a la seua especial dotació de recursos naturals que són aprofitats per i des dels centres directores del sistema social dominant, alié als problemes ambientals i socials de la regió explotada, l'únic interès del qual radica en què, momentàniament, pot satisfer les necessitats creixents i variables de la "metròpoli".

Casualment, l'activitat minera es localitza en zones oblidades tradicionalment, despoblades i de difícil accés, que, de sobte, es veuen sotmeses a una invasió de capital i tecnologia insospitats que només repercuteixen en l'exportació altament "rendible" del mineral, en el cas de Terol, convertit ràpidament en energia elèctrica.

Quan el recurs és extret en la seua totalitat, no es rendible la seua explotació o la demanda canvia, les inversions es tallen i tot torna a ser com abans, o pitjor, perquè realment no s'ha creat riquesa, els beneficis s'han

invertit lluny i no s'han afavorit bases econòmiques estables com les agrícoles o ramaderes.

El cas de Sierra Morena, amb l'explotació a cel obert del mineral de ferro i el seu recent abandonament, és el cas més sagnant i demostratiu que deixa en evidència el sector empresarial i els poders públics. Les explotacions intensives s'afanen molt a extreure les millors vetes en el mínim termini possible per a maximitzar beneficis, i ocupen la pràctica totalitat de la mà d'obra de la població, produint-se una perillosa dependència de l'home cap a un recurs o una activitat concreta, perquè no hi ha alternatives. Aquest exemple el trobem a molts de pobles de Terol que depenen exclusivament del carbó: Ariño, Eterciel, Utrillas...

La mineria a cel obert, no només produeix els problemes plantejats abans de dependència -fugida d'inversions i fals creixement- sinó que, a més, destrueix el medi ambient i altera els processos naturals de forma irreversible. Per al sistema econòmic i d'explotació vigents, el medi no té valor monetari i no entre en els càlculs, amb el que els costos són reduïts. Els grans enderroc i els buits finals després de l'extracció del carbó són els testimonis muts que denuncien l'aberració. Talusos quasi verticals, estèrils, on les tronades obren forats profunds, ensenyen les seues entranyes negres de terra re-

moguda. Camps fèrtils, vinyes, oliverars, són sepultats. S'alteren les relacions de propietat de la terra, es trenquen els vincles, les arrels ancestrals de l'home i s'hipoteque el futur agrícola i ramader, fins i tot el simplement estètic. Per què l'Administració no obliga els empresaris a regenerar la cuberta vegetal dels enderroc? Per què es permet aquest tipus de mineria sabent que l'índex de cicatrització, és a dir, de regeneració espontània vegetal és quasi nul?

Ara, quan els enderroc els comencen a entrar per les finestres als veïns d'Ariño o Utrillas, quan sabem que des de fa dos anys va descendent el treball miner, quan els cents de milions de beneficis fugen com esperitats, quan les emissions de la tèrmica sobrepassen l'escàndol, quan el futur es tanque a una generació de joves, quan alguns defenen la mineria amb les dents i les ungles sense donar una raó menys visceral, quan per als partits polítics el tema de la tèrmica i dels desmuntats és tema tabú, ara que la província se'ls enfonse, comencen a buscar, atropelladament, alternatives.

Ara no podem dir que Terol es desertitze. Ells desertitzen i despoblen Terol.

José A. Domínguez Llovería
OTUS-ATENEO
TEROL

Telèfons:

16 00 08 i 16 01 25

(2 línies)

Portal de Sant Mateu, 2
MORELLA (Castelló)

Servei Oficial
Land-Rover Santana i
Suzuki.

Vehicles tot terreny

JULIO ORTÍ

Barri de l'Hostal Nou - Tel. 16 00 37

Aprofiteu les
ofertes Ford!!!

JULIO ORTÍ

Barri de l'Hostal Nou - Tel. 16 00 37

Servei Oficial Ford
Vehicles nous i usats

ACCIÓ CULTURAL DEL PAÍS VALENCIÀ

Acció Cultural té en l'actualitat més de 7.000 socis i una organització amb oficines a Castelló de la Plana, Alacant i València i, també, nuclis comarcals actius i ben definits. Les activitats que duu a terme es poden englobar així:

A) Educació i Joventut

- Raconet de Jocs i Cançons
- Aplecs d'Estudiants
- Cursos per a monitors
- Escola d'Esplai
- Colònies de vacances
- Coordinadora d'Ensenyants
- Trobades amb la ciència

B) Cultura Popular i Folklore

- Mostres d'art popular
- Cursos de dansa
- Actuacions de grups folklòrics

C) Medi Ambient

- Accions de salvament ecològic
- Dia de l'Arbre

D) Llengua

- Campanyes Carles Salvador
- Cursos de llengua per correspondència

E) Llibres, Arxius i Publicacions Periòdiques

- Edició d'un butlletí intern
- Centre d'Estudis i Documentació
- Subvencions a revistes i llibres
- Donació de lots de llibres a biblioteques
- Replega i ordenació d'arxius i documentació
- Fons de material àudio-visual

F) Difusió Cultural

- Recitals de cançó
- Exposicions artístiques
- Recitals de poesia
- Conferències, col·loquis i taules rodones
- Projectacions de pel·lícules
- Cicles sencers integrant totes aquestes activitats

D'altra banda, Acció Cultural col·labora amb institucions de tota mena i ajuda aquelles que, tenint objectius semblants als nostres, ho sol·liciten.

Tot això només és possible gràcies als mitjans econòmics i humans que els nostres socis posen a disposició de l'entitat. Cada soci d'Acció Cultural paga una quota mínima de 1.500 pessetes trimestrals. Aquestes aportacions donen vida material a totes les nostres activitats i serveixen per a portar la nostra veu i la nostra activitat per tot el País Valencià.

ACCIÓ CULTURAL DEL PAÍS VALENCIÀ

Moratin, 15, 8^a - 46002 VALÈNCIA - Tel. 351 17 27

Butlletí d'Inscripció

1r. cognom ..... 2n. ....
 Nom ..... Professió .....
 Lloc de naixement ..... Any .....
 Domicili ..... Població .....
 Codi Postal ..... Tel. Particular ..... Domicili
 del treball ..... Població .....
 Tel. del treball ..... S'ha fet soci d'Acció
 Cultural del País Valencià, amb una quota trimestral de
 (feu una creu on calga):

- mil cinc-cents
 tres mil
 .....pessetes (quantitat superior a fixar pel soci)

Domiciliació bancària

En/Na .....
 Carrer ..... Població .....
 Banc/Caixa ..... Agència .....
 Carrer ..... Població .....
 Compte corrent/llibreta núm .....

Distingits senyors:
 Us pregue que atengueu, amb càrrec al meu compte i fins a nova ordre, els rebuts de ptes ..... que trimestralment us presentarà Acció Cultural del País Valencià.

....., d ..... de 198 .....

Firma

HERBÉS

Manuel Gran i Monserrat

Col·lecció Universitària

Diputació de Castelló